

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjal a tagsági díj fejében kapják
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Az emancipáció ötvenedik évfordulója.

Templomaink és iskoláink ünnepi formák között idézték fel annak a történelmi elhatározásnak emlékeztétét, a melylyel a dicsőült király és a magyar nemzet egybeforrt akarata a polgári jogok diszköntösét adta a hazai zsidóságra. Tudatosá vált a lelkekben a történelmi eseménynek nagy jelentősége, hódolattal adóztunk az eszméknek, a melyek valóra váltak benne és hálát áldoztunk a dicsőknek, a kik nemes buzgalommal küzdöttek értük és diadalukon munkálkodtak.

A visszapillantás pedig, a melyre a kimagasló évforduló felszólított, egybe volt kapcsolva azoknak a hatásoknak és átalakulásoknak szemléletével, a melyek az emancipációból származtak.

Hazánk ama nagyjai, a kiknek halhatatlan nevéhez a polgári egyenjogúsítás fűződik, ismervén azt az erkölcsi és intellektuális erőt, mely a magyar zsidóságban rejlik, a nemzet legmagasabb javainak gyarapodását remélték attól a félmillió új polgártól, a kivel egyetlen egy napon gazdagodott. De a munka, a melyet a zsidóság egy félszázad alatt a nemzeti kultúra szolgálatában végzett, nemcsak megvalósította, hanem messzire tulszárnyalta a reményt, a mely lelkükben élt és ajkaikon kifejezésre jutott, midőn az emancipáció törvénybeiktatása után ünnepi alkalmakkor a zsidóság képviselőihez szóltak.

A zsidók bevált hazafiuságára utalhatott Eötvös József báró és Andrássy Gyula gróf, midőn egyenjogúsításunkat az igazságosság megnyilatkozásaként tüntették fel, de a mi az emancipáció nyomában járt, sokkal több volt, mint a nemzethez való ragaszkodásnak megszilárdulása, mint ama köteléknek megerősödése, a mely a hazához fűzte őket, még mielőtt az egyenjogú polgár koszorújával ékesítette homlokukat.

Mintegy varázsütésre felszabadultak a benne lekötött erők és mohó vágygyal kerestek érvényesítést a nemzeti kultúra széles nagy mezején. Lázassá válnak munkára lendültek a felébresztett tehetségek és lángoló lelkesedéssel iparkodtak a nemzet értékeinek gyarapításán.

Csak hályog borította szem nem veszi észre azt a válthatatlan kapcsolatot, mely az emancipáció óta leforgott félszázad alatt feléptült új Magyarországot

fejlődésének egyes mozzanatai és a zsidóságnak a nemzet szolgálatába állított munkája között van.

Nem az emancipációra való érdemességünk bizonyítékát látjuk ebben a munkában, hiszen azok, a kik a zsidóság egyenjogusításáért sikra szállottak, nem előlegezett bizalom ajándékának, hanem az igazság megnyilatkozásának tekintették és még kevésbé elismerésre számot tartó érdemet, a melyre hivalkodó önérettel utalhatunk, hiszen minden erőnk és ügyekezetiünk a hazáé kell hogy legyen még akkor is, ha nem édes gyermekeiként ölelne keblére, de nem hallgathatjuk el, mert szükségszerűséggel bekövetkezett hatása annak az eseménynek, a melyhez gondolataink a kimagasló évforduló alkalmából szállanak.

Az emancipáció óta nem egyszer lobbant fel a balvéleményekből és megrögzött előítéletekből táplálkozó ellenérzés, sőt nem rég neves és a tudomány szolgálatában álló férfiak is oly állításokkal döbbsentettek meg, a melyek a legenyhébb megítélés mellett is semmiképp sem menthető elfogultságban és a tárgyilagosság merő hiányában lelik magyarázatukat, de ha fájdalmasan érezzük is, hogy a nemzet munkájában való részvételünk még mindig kellő értékelés nélkül szükölködik, annak szemellátható eredményei igazságot szolgáltatnak azoknak, a kik a zsidóknak odaadó, lelkes közreműködésétől a nemzet legbecesebb javainak gyarapítását remélték.

Ennek a megállapítására pedig nem *egyes*. akár tehetségre, akár érzületre kiválóknak, hanem a magyar zsidóság *egyetemének* szemlélete jogosít fel. Ha a nemzet céljainak előmozdítására, értékeinek gyarapítására irányuló iparkodás csak egy töredékére szorítkoznék, ha a magyar állameszme iránt való hódolat, a nemzettel érzelemben, gondolkodásban és nyelvben való egybeolvadás nem *általános* jelenség volna a zsidóságban, ha akadnának az emancipáció óta megkétszerezedett százezrek közül, a kiknek hűsége és honszerelme nem állná meg a próbát, a legkitünőbbek érdeme sem bizonyítana a zsidóság nemzeti értéke mellett. Az emancipáció legfontosabb eredményét épp abban látjuk, hogy a nemzet szellemével való egybeolvadás nem elszigetelt, hanem általános jelenség.

De annak megállapítása, hogy az egyenjogusításhoz fűződő nemzeti remények valóra váltak, annak fájdalmas beismerésével jár karöltve, hogy felekezetiünk mint olyan a maga céljainak és érdekeinek szolgálatában nem tudta értékesíteni az emancipációtól teremtett új helyzetet. Eötvös József bárónak, polgári jogaink legdicsebb előharcosának magas szelleme és nemes lelke megmutatta az utat, a melyen a zsidóságnak haladnia kellett volna, hogy mint »önálló és szabad vallásos társulat« úgy intézhesse a saját ügyeit, »mint a hazában létező bármely más egyházak és vallásos társulatok.« Az ő lelke előtt egy nemcsak a hazához erős kötelékekkel kapcsolt, hanem önalkotta törvényes szervezetben saját vallásos és hitfelekezeti céljait szolgáló, ügyeit önállóan intéző zsidóság lebegett és valóságos tragikum felekezetiünknek, hogy sem az emancipáció, sem a negyedszázaddal utóbb kivívott recepció nem eredményezte annak a szervezetnek megalkotását, a melynek keretei között az eltérő vallásos felfogások tiszteletbentartása mellett a fele-

kezet törvényvédte egysége és az ebből az egységből fakadó erő érvényesült volna. Ily szervezet eszméje élt Eötvös lelkében és hogy megvalósulásának első mozzanatát a továbbépítés munkája nem követte, nem azok hibája, a kik megértették gondolatjait és tisztán látták, hogy a felekezetnek a nemzetével azonos érdeke mit követel. »Lehetnek«, mondá a kongresszust köszöntő beszédében, »lehetnek önök között eltérő nézetek a zsidó testületek külső szervezetére nézve; lehet, hogy vannak, a kik a vallásos szertartásoktól eltérően, talán épen ellentétesen gondolkodnak, de nem hiszem, hogy legyen valaki e gyülekezetben, ki mindnyájukkal egyenlő hévvel ne óhajtana az izraelita hitfelekezeteknek fennmaradását és biztosítását, ki ne óhajtana, hogy az izraeliták ne csak mint egyének, hanem összesített erővel mozdíthassák elő a közös haza érdekeit. Ez pedig úgy eszközölhető legbiztosabban, ha az izraelita polgárok összessége jelen szétszórtságából rendezett vallásos testületté szervezi magát s erőit egyesíti.«

A kik hivatva lettek volna a prófétai lelkü államférfiu művét folytatni és befezésre juttatni, nem szivlelték meg, hogy a minden felekezeti cél felett kimagasló nemzeti érdek szólalt meg szavában. Nemcsak a zsidóságot terheli tehát a felelősség azért a mulasztásért, a melynek árát meg kellett fizetnie, de a melynek kárát nemcsak az ő hitfelekezeti céljai, hanem a nemzet érdekei is vallják. Első helyen azonban neki szól az intelem, a mely annak ajkairól hangzott el, a ki igazainak legnemesebb védője, javainak leghűségesebb őrzője és gondozója volt a hazában. Neki szól, megszivlelése őt kötelezi mindenek előtt.

És erősítsen meg az erre irányuló komoly eltökélésben annak az elvárás számba menő reménynek kifejezése, a melyet hazánk első zsidóhitű minisztere annak a lehetetlenségnek a megállapításához kapcsolt, hogy a kormányhatóságok a bevett egyházakat országos törvény értelmében megillető bárminő kedvezményből az izrael. hitfelekezetet kizárják. Sarkaljon, „hogy végre megadjuk önmagunknak szervezetünket“. Ez lesz az emancipáció betetőzése.

Dr. Blumgrund Naftali.

Élte virágjában hunyt el. Emlékezetének áldozva, nem szólhatunk lelkészi munkásságának mesgyéin tul terjedő nagy eredményekről. De papi hivatásától határolt, rövidre szabott pályája is gazdag volt magas értékekben, nemes törekvésekben és inély nyomu hatásokban és a fájdalomat, melyet elköltözése lelkünkben kelt, fokozza a bánatos gondolat, hogy korai elhunytá nem engedett teljes megvalósulást a hozzá fűzött reményeknek, érvényesülést a köznapi felett kiemelkedő tehetségének és tudásának.

Papi hivatásra termelt egyéniség volt. Jóságos szive, szerénysége, nyájassága, gondolkodásmódjának eszményisége, lelkének szárnyalásra és

elmélyedésre irányuló hajlamai arra predesztinálták. Gyönyört és boldogságot lelt feladatainak teljesítésében és hiveinek szeretete fogamatot és sikert biztosított törekvéseinek. Magamagával szemben szigorú, mások iránt gyengéd, kiméletes, elnéző volt. A szeretet melege hatotta át egész papi munkásságát. És így átlátszóan a legmagasabb ideálokért való lelkesedés az ő szívéből azok lelkébe, a kik gondjaira voltak bízva. A hitek a lelkész szellemének szárnyain emelkedtek, a papnak lelkét a gyülekezet megértő szeretete gazdagította és magasította.

Tartalomra és értékre folyton gyarapodó lelkének kincseiből bőszesen juttatott hiveinek, a kik büszkék voltak arra, hogy a rabbikar egyik legképzettebb tagját nevezhették lelkivezérüknek. Széleskörű, alapos és folyton bővülő ismereteit mintaszerű módon értékesítette a szószéken, nemes formájú, tiszta, választékos nyelvezetű, gondosan kidolgozott beszédek ott ragyogtak mindig a talmud és a midrás ékkövei, finom, avatott kézre valló csiszolásban, nemes izlésről tanuskodó foglalatban és mélyen sajnáljuk, hogy szónoki műveit – igazán érdemesek e névre – csakis hivei szűk körének szánta.

Felekezeti életünk jelenségeinek és törekvéseinek éles szemű megfigyelője és közcéljainak szerény hatáskörében is lelkes előmozdítója volt. Kartársainak nagybecsülése és rokonérzése övezte, tisztelték jellemét és tudását, vonzódtak hozzá annál a varáznál fogva, mely a nemes szívek melegéből árad ki. Korai ellunyta nemcsak gyülekezetének, hanem vallásunk és hitfelekezetünk egyetemes ügyeinek vesztesége és mély fájdalma a magyar rabbikarnak, mely mindig legértékesebb tagjainak sorába állította. Az Országos Rabbiegyesület megindult lélekkel koszorúzza meg választmányi tagjának emlékeztét, a melynek őrre lesz mindenkor kartársi szeretettel és kegyelettel.

Gyönyörű emléket állított a dicsőültnek *Lévay* Mihály pápai prelátnak. Ide iktatjuk az Abonyi Ujságban megjelent megemlékezésének záró sorait:

Hogy érdemes fátylavivőnek lenni, mikor oly nagy a lelki sötétség; hogy magasztos másokért élni, küzdeni, szeretni, oktatni, békéltetni, nem csüggedni, a bukottat felemelni, a rideg szívekbe megértést csöpögtetni, ezt bizonyítja itt eltöltött másfél évtizedes életének minden lépése. Nem csak az övének volt ő papja, hanem a vallási békének, megértésnek gondos ápolásával utmutatójává lett a társadalomban másoknak is. Szerénye, bölcs, megfontolt cselekedetei mind azt hirdetik. Tisztelte, szerette a maga hivatását és vallását. Megbecsülte mindenkor a másokét is és így lett méltó képviselőjévé annak a meg nem becsülhető törekvésnek, a mely az egész emberiséget a megértés, a harmónia összességébe akarja egyesíteni. Nagyobb dicséretet ennél papi emberről nem mondhatunk. És hogy így kell őt dicsérnünk, ezért veszteség mindnyájunkra dr. Blumgrund korai elköltözése. A pap halála nem olyan halál, mint másoké. A méltó pap halála nemcsak a gondjaira bízottaknak vesztesége, hanem a társadalomé is. Ne felejtjük el, a mire életében tanított. Kövesük hiven példáját, mert csak ezzel becsüljük meg igazán emlékét.

Néhány adat tábori lelkészetünk munkásságáról a harctéren.

A zsidóság jövőendő történetírója külön fejezetet fog szentelni a világháborúnak, melynek végtelen sok szenvedése és ezernyi sok problémája a zsidóságot ugyis mint az egymás mellett és egymás ellen küzdő nemzetek polgárait, ugyis mint felekezetünkhöz tartozó egyéneket érte és foglalkoztatta. S ezen fejezetnek bizonyára nem jelentéktelen szakasza lesz az, mely a harctéren küzdő, vagy egyébként katonai szolgálatot teljesítő zsidó férfiak és ifjak vallásos élete mikéntjéről, általában a zsidó katonák vallásos szükségletei kielégítéséről, gondozásáról fog szólni. Nem felesleges tehát, ha már most szolgáltatunk egy és más adatot ezen szakasz majdani megírásához. Ez alkalommal – e folyóirat nagyon tisztelt szerkesztője felszólításának eleget téve – a monarchia délnyugati határszélén immár több mint két esztendeje küzdő Isonzo-hadsereg zsidó katonái vallásos élete gondozásáról, illetőleg az itt működő tábori rabbikar munkájáról legyen szó, hozzáfűzvéen végül néhány általános vonatkozású megjegyzést is.

Mikor e szörnyű háború megkezdődött és senki ily hosszúra nyulását nem sejtette, egy-cgy hadsereghez egy, legföljebb két tábori rabbi volt beosztva, kik az illető hadsereg főszállásán voltak és jórészt éppen csak azon a helyen, hol rendszerint a legtöbb kórház volt elhelyezve, teljesítették szolgálatukat. Így volt ez 1915-ben az olasz háború kitörésekor az Isonzo-hadseregnél is. Csakhamar kitűnt azonban, hogy 1–2 ember igazán eredményes munkát egy hadseregnek ezekre menő zsidó katonájánál képtelen kifejteni. Különös nehézségek mutatkoztak éppen ennél a hadseregnél, mely oly vidéken küzd, hol évszázadok óta zsidó lakosság nincs, legföljebb ha elvétve akad egy-egy, zsidóságot jórészt már levetkőzött újabban letelepedett család. A katonák igen tetemes része pedig éppen szigoruan vallásos környezetből került ki, nagyon sokan galíciai ezredek kötelékében állanak és nem tudnának semmiképp lemondani vallásos belső életük kieléséről még a háború vérzivatarának közepette sem. Itt tehát még nagyobb mértékben, mint más hadseregnél volt szükség a zsidó háborús lelkészet kiépítésére. Az érdem, hogy ez a hadsereg-parancsnokság jóindulatu támogatása mellett kellő módon megtörtént, feltétlenül az Isonzo-hadsereg tábori rabbihivatala (Israelitische Militärseelsorge der Isonzo-Armee) jelenlegi vezetőjét, Dr. Tauber Meir leMBERGI hittanárt illeti meg, ki kitartó szorgalommal és erélylyel, minden akadályt leküzdve, teremtette meg a tábori rabbikar jelenlegi organizációját. Kivüle a hadseregnél még 15 rabbi működik; közülük 11 van direkt a fronton küzdő katonáknál, 2–2 pedig a harctér közelében lévő menetszázadoknál és kórházaknál. Ezen organizációnak köszönhető, hogy a részben más hadseregnél még mindig fennálló anomália, hogy a tábori rabbik a katolikus feldsuperior-nak vannak alárendelve, itt teljesen megszűnt és a tábori rabbik helyzete a másfelekezeti lelkészek helyzetével lassankint teljesen egyenlő lesz.

Legnehezebb, sokszor veszélylyel járó szolgálatuk van természetesen az első csoporthoz tartozó rabbiknak, kik a harctéren tartózkodnak, sokszor ellenséges tűzben istentiszteletet tartanak, temetést végeznek, a katonákat a legelső állásokban felkeresik. A menetszázadokhoz beosztott rabbik többször is felkeresik a kiképzés alatt lévő, vagy menetelésre kész csapatokat, mely alkalommal azon feladat hárul rájuk, hogy bizonyos tekintetben egyénileg is előkészítsék a katonákat a harctéri nehéz szolgálatra és rájuk megnyugtatólag hassanak a vallásos vigasztalás és hit ereje által, melyre künn olyan nagy szükség van. Az istentisztelet alkalmával, ha az megfelelő napon folyik le, a Tóra-olvasás sem marad el és minden alkalommal tartatik prédikáció. Sokszor egy nap kétszer, háromszor is kell más-más helyen istentiszteletet tartani; szóval ez a szolgálat a tábori rabbi szellemi és testi erejével szemben meglehetősen nagy követelményeket támaszt.

Felesleges mondani, hogy az ilyen tábori istentisztelet, mely igen gyakran Isten szabad ege alatt tartatik meg, a résztvevőkre nagy hatást gyakorol és hosszú időn át a katonák emlékezetében marad. Ilyen alkalmakkor, éppigy kórházlátogatásoknál is, melyek szintén alapos munkát igényelnek, a rabbik sohasem jönnek üres kézzel: imakönyvek, ujságok, cigaretták kerülnek mindig kiosztásra. Szerencsére a mögöttes ország-részekből, főképp Wienből elég tekintélyes mennyiségű szeretetadomány érkezik mind az egyes tábori rabbikhoz, mind pedig a vezetőrabbikhoz is. A hol a lehetőség megvolt rá – sajnos mindössze csak 2 városban – állandó katonazsinagógát is rendeztek be, hol minden péntek este, szombaton és ünnepnapon, továbbá az egyes katonák gyásznapjain (Jahrzeit), vagy egyéb jelentős alkalommal közös imádságra gyűlnek egybe az ott tartózkodó zsidó katonák.

Az Isonzo-hadsereg tábori rabbijai, hogy nagyfontosságú és nehéz szolgálatuk számára a követendő irányelveket megbeszéljék, már két alkalommal gyűltek egybe Triestben konferenciára (a harmadik konferencia a közbejött újabb és most dúló offenzíva következtében elmaradt).

Az első konferencia, mely 1917. február 6. és 7-én tartatott meg, főképp a katonaság pszichai élelmezése kérdéseivel foglalkozott. Ennek keresztülvitele a mai, amugy is súlyos élelmezési viszonyok között, nem könnyű feladat volt, de – hála a rabbik ügybuzgalmának – mégis sikerült. Pedig mintegy 12.000 ember élelmezéséről volt szó! Az első konferenciára egybegyűlt rabbikat, kik előzőleg tiszteletüket nyilvánították a főparancsnokságnál, a hadsereg parancsnoka, Boroevic tábornok a következő feljegyzésre méltó táviratban üdvözölte: »Den ehrwürdigem Herrn Feldrabbiner, die sich in diesem Kriege so glänzend bewährt haben, dankt herzlichst und sendet viele Grüsse Generaloberst von Boroevic.«

Ugy az első, mint a második konferenciának, mely 1917. május 7. és 8-án folyt le, fontos tárgya volt az anyakönyvvezetés kérdésének megtárgyalása. Az eddigi katonai előírás ugyanis azt hagyja meg, hogy a tábori rabbi csak oly halálesetekről vezethet anyakönyvet, melyeknél ő

maga végzett funkciót. Ez természetesen – mondhatjuk – legfőleg a halálesetek felénél történik meg. Hiszen künn a harctéren, az ütközetek idején igen nagy szakaszokon csak egy rabbi működik, ki az elesettek nagy része temetésénél nem lehet jelen. Kórházakban elhunytak temetésére néha napokig tartó utakat is megteszünk, de a harctéren minden temetésnél jelen lenni fizikai lehetetlenség. Előáll tehát a visszás helyzet, hogy zsidó katonák halotti esetei más vallású lelkészek anyakönyveiben jegyeztetnek fel és a hozzátartozókat sem értesítheti rabbi, minthogy a haláleset tudomására sem jut. Ezen helyzet gyökeres megváltoztatására tettek ismételten az itt működő rabbik lépéseket, – sajnos eddig még eredmény nélkül, de remélni lehet, hogy rövid időn belül a kérdés oly módon nyer megoldást, hogy a más vallású lelkészek által bejegyzett halálesetek a tábori rabbik tudomására adatnak. Hadd említsem itt meg, hogy Laibachban, hol a legtöbb kórház van, a katonatemetőnek külön zsidó része van és egyébütt is, hol közös temetőben hantolják el a hősokeket, a zsidó katonák sirjára, előírás szerint, zsidó motívumokkal ellátott fejfa tétetik.

A második konferencia beható vizsgálat tárgyává tette a rituális ellátás kérdését is. Tudni kell ugyanis, hogy sok zsidó katona, még a legnagyobb nélkülözés dacára sem tudja magát rászánni arra, hogy nem-rituális ételt egyék. A hadvezetőség nem szívesen látja ezt. A tábori rabbi helyzete ennél a kérdésnél nagyon kényes. Mégis úgy találták az Isonzohadsereg rabbijai, hogy állást kell foglalniok azon törekvés ellen, mely valósággal kényszeríteni akarja a vallása törvényeihez utolsó lehetőségig ragaszkodó zsidó katonát, hogy meggyőződése ellen cselekedjék. Külömben az a meggyőződés jegecesedett ki az erre vonatkozó vitákból, hogy egy általános tábori rabbi konferenciának kellene, kiváló rabbini szak tekintélyek bevonásával e rendkívül nagyfontosságú kérdésben megfelelő lépéseket tenni. Meg kell gondolnunk, hogy ma nem ifjú katonákról, hanem jórészt férfikorban lévő családos emberekről van szó, kiknek valósággal lehetetlenség még a gondolat is, hogy az étkezési törvényeket megszegjék. Hadd említettsek meg egyttal az is, hogy azok a rabbik, kik vallásos életmódjukat folytatni akarják, testet-lelket fárasztó szolgálatuk mellett nagyon sokat kénytelenek nélkülözni itt a rituális étel megszerzése nehézségei miatt. Egy általános rabbikonferenciának – ha a háboru, ments Isten, még tovább elhúzódna – e kérdésre is kielégítő megoldást kell találnia. Mert azt már igazán nem szabad kívánni, hogy valaki rabbi léte, ha egyébként nem akarja magát tultenni a vallási tilalmon, erre kényszerítették. Nehéz probléma, de evvel is meg kell birkózni!

A ki majdan a tábori rabbik működésének alapos képét akarja megismerni, annak megbecsülhetetlen forrásul fognak szolgálni az egyes rabbik által minden hó végén megszerkesztett és a hadsereg rabbihivatalához beküldött »működési-jelentések« (Tätigkeitsbericht), melyek rövid vonásokban, pontokba szedve, ecsetelik az elmúlt hónapban végzett munkát.

Az Isonzo-hadsereg parancsnoksága azon van, hogy a lelkészet általában a lehető legalaposabb és legeredményesebb munkát végezze. E célból adott ki csak a minapában kis füzetet ily címmel: »Behelf für die Pastorierung im Bereiche der Isonzo-Arme« és az egyes felekezetek vezetőlelkészei most dolgozzák ki az ebben lefektetett irányelvek alapján a maguk külön vezérfonalát, melyek bizonyára az eddiginél még eredményesebb munka véghezvitelét teszik majd lehetővé.

Nincs az életnek egyetlen megnyilatkozása, mely magát a háboru befolyása alól kivonhatta volna és ha nem is véglegesen, de mindenesetre a háboru tartamára új formákat volt kénytelen felvenni. Így van ez a rabbi működésével is a katonaság között. Nagyjelentőségű és szükséges munka ez. Mindamellett annak a meggyőződésünknek kell kifejezést adnunk, hogy a harctér mögött a hitközségek vallási életére sem szabad kevesebb gondot fordítani, mint eddig. Ha csak néhány hónapról volna szó, hagyján! De mikor a háboru in már több mint három éve tart, mikor a hitközségekből a tanítók, az alkalmazottak közül mindenütt valaki hiányzik, mikor az általános katonai szolgálat következtében a hitközségek vezetőségének igen sok tagja nem végezheti otthon munkáját és a községek vallási és administracionális élete sokszor nagyon is hanyatlásnak indul, — úgy véljük, nem helyes, ha nagyobb hitközségek rabbijait teljesen elvonják otthoni munkájuktól: a lelkészkedéstől, tanítástól, vezetéstől. Zsidó vallási és községi életünk háboru utáni megújítása megköveteli, hogy a békére való átmenet munkáját most megfeszített erővel végezzük el otthon is. Minthogy azonban katonáinkat még sem lehet vallási gondozás nélkül hagyni, legutóbb a Militärseelsorge vezetője megfelelő helyen előterjesztést tette, hogy *kórházlátogatás* céljaira kellő műveltséggel rendelkező rabbijelölteket hívjanak be, kik az egészségügyi szolgálathoz beosztva, végeznék a kórházlátogatást a mögöttes országrészekben és a hadtápterületen, míg a tulajdonképpeni harctéri szolgálatot gyakorlott lelkészek látnák el. Helyes volna tehát, ha erre az alkalmazásra lehetőleg minél előbb *önként* jelentkeznének a hadügyminisztériumnál ifjú rabbijelöltjeinek, miáltal nemcsak hazafias szelleimüknek adnák bizonyosságát, hanem nagy mértékben előmozdítanák a hitközségek vallási életének kellő gondozását is, ha rabbijaik, felmentetvén, munkájukat otthon folytathatnák.

Érsekujvár.

Dr. Klein Sámuel.

Az IMIT Évkönyve.

Irodalmi Társulatunk e méltán közkedvelt kiadványán semmi nyoma a háborus viszonyoknak, a melyek éppen csak a megjelenés időpontját tölték ki a szokottnál jóval későbbre. Egyébként a könyv külső kiállítása csak olyan tetszetős és előkelő, papírja és nyomása oly finom és választékos, a minőnek a béke éveiben megszoktuk és megszerettük. Ezenfelül terjedelemben sem csökkent és tartalomban is méltón sorakozik elődei

mellé. Mindezek igen figyelemreméltó és örvendetes jelei annak a csorbitatlan akaraterőnek és munkakészségnek, melylyel a kitünő szerkesztő, *Bánóczy József*, fiatalabbakat megszégyenítő kitartása és buzgalma most is diadalmaskodott a háborúval kapcsolatos technikai és egyéb nehézségeken.

Hogy egyáltalán megjelenhetett az Évkönyv a háború mai előrehaladott stádiumában, a mikor az erkölesi pszichózisba átment harci láz anynyira erőt vett az embereken, hogy már-már nem ismernek különbséget barát és ellenség között, hanem szinte eszüket veszítve vagdalkoznak kifelé és befelé egyaránt, hogy, mint nálunk Magyarországon, az első csatásokban küzdő és vérző zsidóságot is érik becsületébe és életébe vágó igaztalan támadások, az rendkívül értékes gazdagodását jelenti védelmi felszerelésünknek. Az olyan egyszerre zsidó szellemű és színmagyar könyvek, mint Irodalmi Társulatunk kiadványai, még a legkeményebb koponyákkal is megértetik, hogy csak vérünkre és vallásunkra vagyunk mások mint többi honfitársaink, de emberi és nemzeti érzésben tökéletesen egyek vagyunk velük. És ha a világháború minden harcterén bőven ontottuk vérünket és vegyítettük honfitársaink vérével és mégis ezen túlmenő vérvégülést kívánunk tőlünk egészen zsidó különállásunk megtagadásáig: az Évkönyvhöz hasonló irodalmi termékeinkre rámutatva joggal kérdezhetjük: ugyan miben lehetnénk még magyarabbak, ha meg is szüntünk volna zsidóknak lenni? Valamint az édas anya vonásai természetes élethűségben csak gyermekeire öröklődhetnek át, úgy a magyarságot kifejező vonások, a nyelv és az érzés tökéletes genuinitása sem lehet főlalálható másokban, mint a kik a magyar lélekből lelkeztek, a magyar földanyát vallják és érzik édes anyjukul. Lapozgatva pedig a jelen Évkönyvben, lehet-e csak el is képzelni magyarabb írókat, mint pl. a két Kecskeméti, a két Mezeyt és az itt képviselt költők nagyobb részét? A magyar nyelv zenéjének minden művészi szépsége szólal meg ezekben a tudományos elmélyedtségű és lángoló zsidó fajszeretettől áthatott cikkekben és versekben. A magyar föld balzsamos illata száll felénk ezekből a mondatokból, a melyeknek szerkezete úgy, mint a benne megnyilatkozó észjárás legnagyobbbrészt olyan eredetien magyar, hogy azt teljes hűséggel idegen nyelven visszaadni alig lehetne. Az ilyen könyvek néma beszéde nagyobb nyomatékkal bizonyítja hazafi érzésünk valóságosságát, mint a legkiáltóbb apológia és mindenesetre hathatósabb eszköze a védekezésnek, mint a leghevesebb ellentámadás.

De neincsak kifelé szolgálhat nekünk vértzetül a magyar nyelvű zsidó irodalom, hanem a ma inkább mint valaha szükségessé vált belső misszió céljaira is felette alkalmasnak bizonyulhatna, ha csak gondoskodás történhetné arról, hogy eljusson mindazon körökbe, a hol az elzsidótlanodás veszedelme mindinkább fenyegetővé válik. Vannak közöttünk a szűk látókörű nemzeti sovinizmus rabjai, a kik úgy vélik, nem tudnak eleget tenni magyar voltuknak, a míg meg nem tagadják zsidó voltukat. Velük szembe szegezhetjük az Évkönyvet: ime egészen zsidó és végig

szinmagyar, hangban és nyelvben, érzésben és észjárásban! És vannak sorainkban másik végteltil, a doktrinér világpolgárság felhőkben barangoló hivei, a kik az általános emberibe akarnának beleolvasztani minden külön-állót és magábanvalót, a kik szerint pusztán azért kell a zsidónak lemondani zsidóságáról, hogy ne legyen más, mint a többiek. Ezekkel szemben ismét rámutathatunk az olyan irodalmi termékekre, mint az Évkönyv, melyben a külön zsidó egyéniséggel harmónikusan párosulnak az egyetemes emberi vonások, a kulturáltság, a művészi forma, az érdeklődés sokoldalúsága, az eszményiség kultusza.

Csak hozzájuk lehetne férni ezekhez az elidegenedett lelkekhez az ilyenmü olvasmányokkal! Ezek önszántukból nem vesznek kézbe és főképp nem vásárolnak zsidó könyvet. Az IMIT működésének egyik legnehezebb problémája ez, hasonló ahhoz, miként lehetne hiveinket az istentiszteleten való gyakoribb megjelenésnek s ezzel az igehirdetés meghallgatásának megnyerni. Szólhat valaki angyalok nyelvén, mégsem jó el meghallgatni az, a ki már csak névleg izraelita, gondolatában vagy gondolatlanságában pedig rég elszakította a köteléket, a mely őt egykor a zsidósághoz fűzte, akár mivel »felül emelkedett a felekezeti alacsony korlátain« (a hogy mondani szokták), akár mivel már csak keskeny vizválasztó vonal van közte és egy másik, hasznosabbnak ígérkező felekezeti régió között. De valamint a kötelességét ismerő hitszónokot nem téritheti el feladatától a tudat, hogy sokaknak volna mondanivalója és csak kevesen hallgatják meg, ugy az IMIT is nem fog elfáradni abban a törekvésében, hogy az ő egyelőre kicsiny táborának minél többet és minél jobbat nyujtson, abban a reményben, hogy legalább közvetett uton hatással lehet a távol maradókra is. És ezért többtermelés lesz a háború után jelszava az IMIT-nek is, mint minden társadalmi alakulatnak és magának az állami kormányzatnak is. Az IMIT-nek a zsidó társadalom egész erejét kell szolgálatba állitnia, hogy megközelitse nagyjelentőségü céljait: vallásunk és irodalmunk megismertetését és ezzel a zsidóság lényegének igazabb megítélését minél szélesebb zsidó és nemzsidó körökben. És ha e törekvés megvalósításához propaganda kell, egy társulat sokkal kedvezőbb helyzetben van, mint az egyes ember, a hitszónok (hogy amaz analógiára még egyszer visszatérjek), mert a hitszónok nem hívogathatja, talán bizalmas barátait kivéve, hiveit a templomba, hogy hallgassák meg, de az IMIT bátran és szégyenkezés nélkül toborozhatná a tagokat és olvasókat, akár versenyre kelve a rokoncélú intézményekkel is. Emellett szükséges volna jelentékeny pénzalap megteremtése, a minek, azt kellene hitni, a jelenlegi pénzbőség napjainál kedvezőbb alkalom sohasem lesz.

Kissé hosszasan időztünk az IMIT és kiadványai gyakorlati szempontból való méltatásánál, mert ezt a szempontot még fontosabbnak itéljük, mint az Évkönyv irodalmi értékét, a mely gyűjteményes munkánál sohasem lehet minden részletében egyformán becses. Tárgy és író válogatja, az alkalmyszerűség és a feldolgozás módja is sokat határoz. A jelen Évkönyv, mint elődjei is, helyes arányban nyujtja az időszerű és az alka-

lomtól független tárgyú cikkeket. Az előbbieik sorában, sőt az egész Évkönyvben méltán első helyen áll *Kecskeméti* Ármin emelkedett hangú és szellemű megemlékezése elhunyt nagy királyunkról, Ferenc Józsefőről, a melyben elmésen és találóan értékeli igazán halhatatlan érdemeit a magyar zsidóság felszabadítása és fölvirágoztatása körül. Egy másik nagy halottról, Arany Jánosról, szól, születése századik évfordulója alkalmából, *Sebestyén* Károly rövid és mégis méltó cikke, mely igaz zsidó megértésből és szeretetből fakadó hódolattal áldoz a magyarság lényegét talán legjellemzőbben magában foglaló koszos költő emlékének. Az előző év nagy halottja egy másik nagy magyar, a magyar gondolkodás és beszéd, a magyar szín, íz és zamat megtestesítője, a ki a zsidóság iránt annyi megértéssel volt, mint kevesen mások, *Ötvös* Károly, a kit *Mezey* Sándor viszont mély megértéssel, újszerű szempontból méltat. Alkalmi cikk az *Edelstein* Bertalané is, a ki szintén egy halottról, az elmúlt második háborus esztendőről ad nem pusztán krónikát, hanem jól áttekinthető világos képet, helyes elrendezésben és kellő összefüggésben tárva elének a tetemes anyagot, melyet egy háborus esztendő eseményei és jelenségei zsidó szempontból nyújtanak. Ifjú királyunk megkoronázása teszi időszzerűvé *Guttman* Mihálynak, a mint tőle másképp nem is várhattuk, pontos és kimerítő összeállítását a koronázás szertartására, annak alapgondolatára és egyes mozzanataira megjelenéseire vonatkozó adatokról és párhuzamokról, melyek a bibliában és a zsidó hagyományos irodalomban meg *Josephus*nál találhatók.

Ha ezt a tanulmányt, a mint joggal tehetjük, a zsidó vallástörténet körébe utaljuk, ismertetésünk számára helyes átírást nyerünk az Évkönyv ama többi közleményeihez, a melyek szintén a vallástörténet keretébe tartoznak. Még pedig általános vallástörténeti érdekű a *Vajda* Béla cikke az istenismeret fejlődéséről, a melyben népszerű ismertetésre igen alkalmas módon mutatja be az isteneszme keletkezését és kialakulását első feltűnésétől végső és felülmullhatatlan fenségű megnyilatkozásáig Izrael Egyistenében. Nézetünk szerint az ilyen tárgyú és illymód feldolgozású cikkekből minél több volna helyén az Évkönyvben. A prófétaizmus történetének egy fontos fejezetét nyújtja *Kecskeméti* Lipótnak egészen szakszerű, de már az ő sajátos stílusánál fogva is különleges jellegű tanulmánya *Hósea* életéről, mely a cinnél többet adva, a prófétaizmus egész fejlődési fokának lebilincselő érdekességű, új meglátásokkal is bővült rajzát foglalja magában. A prófétaizmus régebbi elméinek félremagyarázásának alapján kezdtek föllépni a messiások, kik közül főleg a régebbiek egyéniségét, működésük és hatásuk körülményeit sűrű homály fedi. Egy ilyen korai álmessiasnak, igaz, főképpen csak nevét találta meg egy régi arabs regényben a tudós *Heller* Bernát, az Évkönyv legszorgalmasabb munkatársa, a kinek cikke, mint mindig, úgy ezuttal is érdekes és tanulságos.

Köhlbach Bertalan, mint ezelőtt több ízben, most is a néprajz köréből, a melyben ő teljesen otthonos, választotta közleménye tárgyát,

a melynek címe: Az égő csipkebokor. Jól megválasztott és ügyesen fordított szemelvényeket ad a talmudban és a rokon irodalomban található humoros és elmesés mondásokból és esetekből *Farkas* József. Érdekes adalék az olaszországi zsidók XVII–XVIII. századbéli kultúrtörténetéhez *Weisz* Miksa szorgalmas bűvárunk cikke, melyben a mantuai ghettóban érvényes szabályrendeletet ismerteti az egykori héber nyelvű, számos olasz műkifejezéssel tarkított szövegű nyomtatvány alapján. *Goldberger* Izidor is otthonos téren mozog, midőn a zemplénnegyeli zsidók üzleti életéből közöl egy epizódot XVIII. századi levéltári irományokból. Egészen a mi napjainknak egy égető kérdését, a középiskolai vallásitanítás sokat vitatott problémáját tárgyalja széles elméleti alapon *Frisch* Ármin, az ismert tankönyvíró és jeles pedagógus, egy terjedelmes tanulmányban, a mely olyan fontos, hogy külön megbeszélést érdemelne.

Ha még megemlítünk két tárcaszerű közleményt, a melyek egyikében *Hajdu* Miklós, a kiváló publicista, kedves visszaemlékezést nyújt a kisvárosi zsidó életből, másikában pedig *Mezey* Ferenc, felekezetiünk kitűnő vezérférfia, a kinek nevét máskor országos jelentőségű zsidó akták végében szoktuk olvasni, ebben is avatott tollal fest két poinpás kabinetalakot a zsidó félmultból, akkor végeztünk is az Évkönyv prózai dolgozataival, a melyek ime oly változatosak, mint tanulságosak.

De érdekesekek a verses közlemények is, a melyek között sorban is, terjedeleimre és fontosságra is első *Kiss* Arnold Sirhasirim-fordítása, illetve verses átdolgozása. Efféle kísérletek, a milyenek pl. a németeknél sűrűn jelennek meg, nálunk még ritkák és ezért annál becsesebbek, főként ha az eredetinek mély megértésével és a magyar verses forma biztos kezelésével készülnek, úgy mint ez esetben. Régebbi költőink között megszólalnak még ebben az Évkönyvben a mély érzésű *Feleki* Sándor és a brilláns technikájú *Lenkei* Henrik; az ifjabbak közül *Szabolcsi* Lajos, a kinek apjáról szóló szép versét megindulással olvassuk és *Patai* József, mindketten sokoldalú, fényes tehetségek; végül a szárnyaikat mind szélesebb ivben bontogató legifjabbak közül *Pap* Izsák (a kinek neve mögött egy jeles képzettségű fiatal kartársunk rejtőzik), *Somlyó* Zoltán és *Neményi* Endre. Utóbbtól éppen most jelent meg a zsol-tároknak olyanszerű verses átdolgozása, mint a *Kiss* Arnold fentemlített Sirhasirim-fordítása.

Az Évkönyv második részének, a Társulati Közleményeknek élén olvassuk *Bánóczy* József titkári jelentését, a mely formai szépségénél fogva bátran megállhatna az Irodalmi Dolgozatok sorában is. A jelentés a társulat egy évének rövidre fogott történetét adja. Midőn a multa nézve elismeréssel adózunk a Társulat működésének, kívánjuk, hogy a békés állapotoknak, mint reméljük, mihamarabb visszatérésével munkássága még szélesebb körű és mélyebbre ható és így zsidóságunkra mind áldásosabb lehessen.

Jegyzőkönyv

az Orsz. Rabbiegyesület választmányának Budapestén, 1918. február 13-án d. u. 3 orakor tartott üléséről.

Jelen voltak: Dr. *Neumann* Ede elnök (Nagykanizsa), Dr. *Bernstein* Béla (Nyiregyháza), Dr. *Blau* Lajos (Bpest), Dr. *Edelstein* Bertalan (Bpest), Dr. *Feldmann* József (Czepléd), *Feldmann* Mózes (Bpest), Dr. *Frisch* Árimin (Bpest), Dr. *Groszmann* Zsigmond (Bpest), Dr. *Kecskeméti* Lipót (Nagyvárad), Dr. *Kiss* Arnold (Bpest), Dr. *Kriszhaber* Béla (Erzsébetfalva), *Lebovits* József (B.-Mágocs), Dr. *Venetianer* Lajos (Ujpest) és Dr. *Weisz* Miksa (Bpest) választmányi tagok. Távolmaradásukat kimentették: Dr. *Adler* Illés, Dr. *Adler* Vilmos, Dr. *Herzog* Manó, Dr. *Horovitz* József, Dr. *Jordán* Sándor, Dr. *Lövy* Ferenc, *Rosenthal* Tóbiás, Dr. *Schwarz* Mór és Dr. *Steinherz* Jakab.

1. Elnök üdvözlővén a megjelenteket, a jegyzőkönyv írására felkéri Dr. *Groszmann* Zsigmond jegyzőt, hitelesítésére Dr. *Feldmann* József és *Feldmann* Mózes választmányi tagokat.

2. Elnök a következő beszéddel nyitja meg az ülést:

„A világháború szakadatlan lelki ostromai annyira megreszkettetik egész valónkat, a nagy átalakulások, a melyeknek forगतagában állunk, annyira lenyűgöznek érzelmet és gondolatot egyaránt, a jelen kínjai és a jövőért való aggodalmak olyannyira ránehezednek lelkünkre, hogy a multba való nyugodt visszapillantásra, a nemzet vagy a hitfelekezet életének a jelen súlyos gondjaival, napjaink világtörténeti eseményeivel egybe nem függő vagy csak lazán összekötött mozzanataira való csendes visszatekintésre, azok jelentőségükhöz illő értékelésére és méltatására nem igen hajlunk. De a reánk szakadt vésszel járó megrázkodtatások sem gátolhattak meg abban, hogy a magyar zsidóság történetének ama két kimagasló mozzanatára ne emeljük fel tekintetünket, a melynél jelentőségre és hatásra kiválóbbat alig jegyeztek fel annalesei.

Az egyik az Orsz. Rabbiképző Intézet megnyitása, a másik az emancipáció.

A Rabbiképző pályája negyedik évtizedének bezárulása és az emancipáció törvénybeiktatásának 50. évfordulója a multa irányította szemünket és a megemlékezés ünnepi hangulatában egy-egy pillanatra elfelejtettük a jelen keserveit és gyötrelmeit, harcait és válságait. A két kiemelkedő évfordulóról való megemlékezés hadd előzze meg tehát a mai nap munkáját is.

Harcok tombolták körül a Rabbiképző bőlesejét és még nem csillapultak le teljesen az indulatok, a melyek négy évtizeddel ezelőtt hullámozottak. Pedig a működéséhez fűződő eredmények kellő értékelése és annak higgadt, megértő szemlélete, a mit megalapozott és épített, a mit gondozott és megerősített, a mit megtámasztott és megszilárdított, a mit ébresztett és megtermékenyített, a mit gyarapított és fellendített a gyülekezetekben, a felekezet egyetemében, a magyar zsidóság vallásos és

kulturális életében, tudományában, intézményeiben és közszellemében, már átalakító hatással lehetett volna azok ítéletére, a kiknek rokonérzését még nem vitva ki. De szilárd meggyőződésem, hogy az eszmék és érzelnek erjedése meg fogja érlelni azt az időt, a mely szeretetet és becsülést fakaszt majd számára azok lelkében is, a kiket eddig még nem hódított meg.

És miként a Rabbiképző megnyitásának 40. évfordulója az intézet munkássága és az ahhoz fűződő hatások szemléletének alkalma volt, azonképpen az emancipáció jubileuma azokra az eredményekre irányítja tekintetünket, a melyek egyenjogusításunkhoz kapcsolódtak. A magyar zsidóságnak a polgári jogok méltóságával történt felruházására való érdemességét, a magyar nemzettel, annak kulturájával és eszményeivel való egybeolvadását pedig mi sem bizonyíthatja jobban, mint hogy sorsdöntő idők a legmagasabb polcra, a melyre polgár emelkedhetik, oly férfit állítottak, a ki hitfelekezetünk és vallásunk igazainak mindenkor bajnoka volt. Az első zsidóvallásu magyar miniszter méltósága megkoszoruzása az egész magyar zsidóságnak és ez a koszorú, a melylyel a magyar király és első tanácsosai az emancipáció jubileumának évében diszitették, gazdagon kárpótolhatja azért, hogy értékének és érdemeinek elismerése elől elzárkoznak még mindig azok, de csakis azok, a kiknek lelkét az elfogultság és előítélet köde borítja.

Történetünk e két kimagasló mozzanatáról való megemlékezésünk kapcsán egy másik évfordulóra is irányul tekintetünk. Nem történeti eseményt, hanem egy férfit idézünk lelkünk elé, a ki történeti jelentőségre emelkedett, mert azok sorában, a kik magában a zsidóságban, de annak mesgyéin túl is az egész művelt világban a zsidóság történetének tragikumát és dicsőségét tudatossá tették, a legelső helyen áll. Születésének 100. évfordulója alkalmából Graetz Henrik emlékezetének áldozunk, hódolattal adózunk annak a férfinak, a kinek tollában a zsidóság lelke lüktetett, a kinek minden szavát a zsidóság hivatásának, eszményeinek és történeti munkájának bánulata sugalta, a kinek minden írásában a zsidósághoz való izzó szeretete lángra lobbant, a ki ezt az ő szenvedélyes szeretetét belepántálta azoknak az ezreknek szívébe, a kiket zsidó önérzetre nevelt és annak megbecsülésére oktatótt, a mit a zsidóság alkotott és szenvedett, a ki nemcsak kutató volt, éles szemmel fürkészve letűnt idők homályában, nemcsak bűvész, a ki holtnak látszó anyagba életet varázsolt, hanem tanítómestere a zsidóságnak, a kinek, ha nem követhetjük is minden útján, mérhetetlen hálával és soha meg nem fogyatkozó kegyelettel tartozunk. Hódolattal borulunk le emléke előtt."

Dr. *Blau* Lajos indítványára a választmány kimondja, hogy az elnöki megnyitó egész terjedelmében a jegyzőkönyvbe felvéteessék.

3. Elnök kegyelettel emlékszik meg *Büchler* Pinkász móri, *Salamon* Mózes turdossini, *Groszmann* Simon baranyaszentlőrinci és Dr. *Blumgrund* Naftali abonyi elhunyt rabbikról, egyesületünknek mindig buzgó tagjairól. *Büchler* P. végtisztességén Dr. *Steinherz* Jakab székesfehérvári rabbi, Dr. *Blumgrund* N. végtisztességén Dr. *Adler* Illés és Dr. *Edelstein*

Bertalan fővárosi rabbi tartott gyászbeszédet az „ORE“ nevében; Salamon M. és Groszmann S. haláláról elkésve értesülvén az elnök, hasonló intézkedésről nem gondoskodhatott. Közli továbbá, hogy az elhunyt kartársak családjának anyagi helyzete iránt érdeklődött és ellátásuk érdekében felajánlotta közbenjárását. Büchler P. és Salamon M. özvegy és kiskorú árvák hátrahagyása nélkül hunytak el; özv. Groszmann-né és özv. Dr. Blumgrundné pedig ismertették szűk anyagi viszonyaikat, az utóbbi kérve egyszersmind az özvegyi segély kiadását, mely intézmény feltételeinek férje minden alkalommal eleget tett.

Lebovits József, Dr. *Feldmann* József és Dr. *Kiss* Arnold felszólalása után a választmány helyeslőleg veszi tudomásul elnöknek az ily gyászos esetekben követett tapintatos eljárását és Dr. Blumgrundné számára az özvegyi segély kiadását határozza el.

4. Elnök jelenti, hogy a *korpótlék* céljaira kiutalt összegből megmaradt 757 kor. 38 fill. a közgyűlés határozata értelmében az Eötvös-alaphoz lett volna csatolandó. Az Orsz. Iroda az összeget az egyesület rendelkezésére bocsátotta is, de a kultuszminiszter annak visszaszárnaztatását követelte. Ebben az értelemben kellett tehát intézkedni.

Tudomásul szolgál.

5. Elnök ismerteti a *ruházatbeszerzési segély* elnyerése tárgyában folytatott eljárást. Az eredeti miniszteri rendelet szerint minden lelkész, kinek egyházi forrásból eredő jövedelme a 3000 koronát nem haladja meg, lett volna ezen segélyben részesítendő. E rendelet értelmében készültek az igényjogosultak kimutatásai. Később pótrendeletek jelentek meg, melyek újabb kimutatások készítését tették szükségessé és nagy mértékben megszorították az elnökség munkáját. A rendeletek különbséget tesznek magasabb és kisebb képesítésű rabbi között – a mit az „ORE“ soha meg nem tett – és csak azoknak a rabbiaknak engedélyezték a segélyt, kiknek egyházi forrásból eredő jövedelme a 3000, illetve a kisebb képesítésüeknél a 2200 koronát nem haladja meg; továbbá többrendbeli előterjesztés ellenére is a rabbihelyetteseket nem ismerik el segédlelkészeknek. Az Orsz. Iroda ernyedetlen utánjárása mégis azt eredményezte, hogy elnök kérelmére minden magasabb képesítésű rabbi, kinek jövedelme az 5000 koronát nem haladja meg, megkapta a ruházatbeszerzési segélyt. A kisebb képesítésű rabbi közül azonban csak azoknak engedélyezett a miniszter segélyt, kiknek jövedelme a 2200 koronát nem haladja meg; a rabbihelyettesekre vonatkozólag pedig elnök legmélyebb sajnálatára megmaradt eredeti álláspontján. Csak Dr. Löwinger Adolfot (Szeged) ismerte el a miniszter segédlelkészek és engedélyezte számára a segélyt. Az elnökségnek ez ügyben kifejtett tevékenységéért az Orsz. Iroda a következő szavakkal fejezte ki elismerését: „A nagytekintetű Elnökség nagy, fáradtságos és szép munkát végzett és ebben a fontos kérdésben is teljes mértékben beigazolta, hogy t. egyesületükben a rabbikar nélkülözhetetlen, becses és buzgón működő organummal bír. A magunk részéről is köszönetünket nyilvánítjuk a nagy. Elnökségnek, hogy módot nyújtott nekünk

arra, hogy a rabbi urak érdekeinek megvédésénél kellő adatokra támaszkodhattunk.“

Tudomásul szolgál.

6. Elnök jelenti, hogy a *családtagok számától függő ruházatbeszerzési segély* elnyeréséhez megkivánt helyhatósági bizonyítványokat összegyűjtötte. Egyes kartársak késedelmesen szolgáltatták be azokat és ezáltal hátráltatták az eljárás befejezését. Az Orsz. Iroda útján most már fel vannak terjesztve a miniszterhez.

Tudomásul szolgál.

7. Elnök jelenti, hogy a *családi pótlék* elnyeréséhez szükséges adatokat annak idején az Orsz. Iroda útján felterjesztette a miniszterhez. A miniszter azonban újabbán sérelmes rendeletet adott ki ez ügyben, mert míg a más felekezeti lelkészeknél az illető egyházi főhatóság bizatott meg az eljárás lebonyolításával, a rabbiknál a közigazgatási bizottságot bizta meg ezzel. Elnök bizalmas értesülése szerint az Orsz. Iroda felebbezett e sérelmes rendelet ellen.

Az elnöki jelentés nyomán élénk eszmecsere fejlődött ki. Dr. *Bernstein* Béla, Dr. *Kecskeméti* Lipót, Dr. *Blau* Lajos, Dr. *Venetianer* Lajos és *Feldmann* Mózes felszólalása után a választmány megbizta az elnököt, hogy az Orsz. Irodával tanácskozza meg, mily lépések lennének teendők a sérelem orvoslása végett.

Elnök a *mincha-ima* végzésére felfüggeszti az ülést.

8. Elnök méltatva az Izraeliták Országos Irodájának a községkerületi elnökök m. é. július hó 9-én tartott gyűlése elé terjesztett jelentését, hálás elismeréssel emlékszik meg arról a jóakaratról és előzékenységről, a melylyel az Orsz. Iroda a rabbiegyesület mindenemü törekvését támogatja. Tanubizonysága ennek maga a jelentés, de a községkerületi elnökök gyűlésének lefolyása is. Több fontos ügy, mely az Orsz. Rabbiegyesületet foglalkoztatja, volt az ülés napirendjén és nyert megfelelő elintézés. Közli, hogy az utolsó közgyűlés határozata értelmében a *rabbiknak a hitközségek igazgatásában való részvételét* sürgető memorandummal fordult az Orsz. Irodához, kérve, hogy ezt közölje a községkerületi elnökökkel. Az Orsz. Iroda tudatta elnökkel, hogy a memorandumot a községkerületi elnököknek 1917. július 9-én tartott ülés elé terjesztette, a gyűlés pedig úgy határozott, hogy a memorandum a községkerületi elnökökkel egész terjedelmében oly kérés mellett közlendő, hogy azt előzetesen saját kerületeik képviselőtestületeinek hatáskörében tárgyalassák és erre vonatkozó határozataikat a községkerületi elnökök gyűlésén leendő tárgyalás végett az Orsz. Iroda elnökségéhez juttassák. A kerületi elnökök gyűlésének határozatából kifolyólag az Orsz. Iroda a memorandumot jelzett célból megküldötte a kerületi elnökségeknek.

Dr. *Kecskeméti* Lipót, Dr. *Kiss* Arnold, Dr. *Venetianer* Lajos és Dr. *Bernstein* Béla felszólalása után a választmány bizottságot küldött ki, mely a rabbiknak a hitközségek igazgatásában való részvételére vonatkozólag kellően megokolt részletes javaslatot fog kidolgozni. E bizottság

tagjaiul megválasztatnak a VI. községkerület részéről ez ügyben már kiküldött bizottság tagjai, továbbá Dr. Bernstein Béla, Dr. Kecskeméti Lipót és Lebovits József. (Vége következik.)

Dr. Schnitzer Ármin-alapítvány.

Az Országos Rabbiegyesület hódoló kegyelettel övezi dicsőült első elnökének nevét és hálás lélekkel őrzi annak az eszményi munkásságnak emlékezetét, melyet tisztségében páriát ritkító rátermettséggel és buzgalommal kifejtett. A lekötelezettség érzetével tekint azokra az áldásokra, a melyek neimes egyéniségének kiválóságából fakadtak és ugyanez az érzet fűzi ezentul fenkölt gondolkodásu özvegyéhez és gyermekeihez, a kik nagylelkű módon egy alapítvánnyal koszorúzták meg emlékezetét, a mely mindenkor ragyogó tanujele lesz a dicsőült iránt való kegyeletüknek és nagyhatásu törekvéseiért való felkesedésüknek.

Dr. Schnitzer Árminné f. é. február hó 1-én a következő levelet intézte az Országos Rabbiegyesület elnökéhez:

Főtisztelendő Uram! Boldogult férjem halála után az Orsz. Rabbiegyesület nekem 500 korona özvegyi segélyt küldött. Ezt az összeget mint nekem járó illetményt annak idején elfogadtam, de mint már akkor jeleztetett, magamnak meg nem tartom, hanem az összeget gyermekeimmel együtt még kétszer ennyivel megtoldva, a mellékelt alapítólevél értelmében mint bold. férjem emlékének szentelt alapítványt bocsátom ezennel az Orsz. Rabbiegyesület rendelkezésére. Egyidejűleg küldöm az 1500 koronát azon reményben, hogy ezt a megdicsőült szellemében teszem és hogy Főtisztelendőséged szeretettel intézi el ez ügyet előde tiszteletére, ki egyre fokozódó szeretettel viseltetett Főtisztelendőséged iránt, mit én is mindenkor megőrök és a melylyel vagyok a legkiválóbb tisztelettel, Komárom, 1918 február 1-én özv. dr. Schnitzer Árminné.

Az alapítólevél következőképpen hangzik:

Alólírott, néhai dr. Schnitzer Ármin özvegye a magam és gyermekeim nevében bold. férjem, az Orsz. Rabbiegyesület egykori elnökének emlékére az egyesületnél, melyhez a megboldogultat élte végéig a legnagyobb szeretet fűzte, 1500 (Egyszeröttszáz) korona alapítványt teszek a következő föltételekkel:

1. Az alapítvány neve „Néhai dr. Schnitzer Ármin özvegyének és gyermekeinek dr. Schnitzer Ármin alapítványa“ legyen.

2. Az alapítvány évi kamatja – 5% levonással, mely a tőke növelésére fordítandó – évenként Kiszlev hó 29-én, dr. Schnitzer Ármin születésnapján kiadandó: elsősorban egy rabbi özvegyének, másodsorban egy rabbi kiskoru árvájának, ki erre rászorult és a kinek ezt az egyesület elnöksége odaitéli.

3. Az alapítvány összege, melyért az anyagi felelősséget az egyesület vállalja és viseli, semmiféle más célra fel nein használható.

Kérem a Tek. Elnökséget, hogy az alapítványt elfogadni és a jelzett módon kezelni sziveskedjék.

Az Országos Rabbiegyesület elnöksége erről a helyről is legmélyebb hálóját fejezi ki a nemeslelkű urnőnek és nagyrabecsült gyermekeinek.

Törvényjavaslat az 1848 XX. t.-c. fokozatos végrehajtásáról.

1. §. A magyar állam az 1848. évi XX. t.-c. 3. szakaszában foglalt elvi kijelentés alapján a református, az ág. hitv. ev. és az unitárius egyházaknak a 4. szakaszban megjelölt egyházi szükségleteire, az évi költség-

vetésekbe eddig kifejezetten az 1848. évi XX. t.-c. 3. szakasza értelmében beállított évenkénti segélyezési rendszer helyébe 200 millió korona örök-alapítványt létesít. Ez az alapítványi tőke a nevezett egyházak között a következően oszlik meg: a református egyházat illeti 126,600.000 korona, a magyarországi ág. hitv. ev. egyházat 54,600.000 korona, a Magyarország erdélyi részeiben levő ág. hitv. ev. országos egyházat 12,000.000 korona, az unitárius egyházat 6,800.000 korona. Az államkincstár az alapítványi tőkét részint készpénzben, illetve állampapírokból, részint ingatlanokban szolgáltatja ki. A kiszolgáltatás határidőhöz nem köttetik.

2. §. Az állam addig is, míg az I. szakaszban megállapított alapítványi tőkét kiszolgáltatja, évi járadékot biztosít a nevezett egyházaknak a következő módon:

A vallás- és közoktatásügyi tárca 1917–18. évi költségvetésében a nevezett egyházaknak az 1848. évi XX. törvénycikk 3. szakasza értelmében leendő segítésére beiktatott 5,047.800 korona helyett a vallás- és közoktatásügyi tárca 1918–1919. évi költségvetésébe a rendes kiadások címe alatt 6,000.000 korona; az 1919–1920. évi költségvetésbe 7,000.000 korona; az 1920–1921. évi költségvetési évtől kezdve pedig költségvetési évenként és folytonosan 8,000.000 korona iktattatik be a költségvetésbe a nevezett egyházak javára.

Ezekből az évjáradékokból a nevezett egyházakat megilleti az 1918–1919. költségvetési évben: a református egyházat 3,798.000 korona, a magyarországi ág. hitv. ev. egyházat 1,638.000 korona, a Magyarország erdélyi részeiben levő ág. hitv. ev. országos egyházat 360.000 korona, az unitárius egyházat 204.000 korona; az 1919–1920. költségvetési évben: a református egyházat 4,431.000 korona, a magyarországi ág. hitv. ev. egyházat 1,911.000 korona, a Magyarország erdélyi részeiben levő ág. hitv. ev. országos egyházat 420.000 korona és az unitárius egyházat 238,000 korona.

Az 1920–21. költségvetési évtől kezdve pedig állandóan: a református egyházat évi 5,064.000 korona, a magyarországi ág. hitv. ev. egyházat 2,184.000 korona, a Magyarországi erdélyi részeiben levő ág. hitv. ev. országos egyházat 480.000 korona, az unitárius egyházat 272.000 korona.

Az örök alapítványi tőkének részben vagy egészben, ingatlanban, vagy készpénzben, illetve állampapírokból leendő kiszolgáltatása maga után vonja a költségvetésben az évi járadék megfelelő leszállítását, illetve megszüntetését.

3. §. Le nem szállíthatók a jövőben az állami költségvetésekben azok az összegek, a melyek az 1917/18. évi állami költségvetésben a vallás- és közoktatásügyi tárcánál az „Egyházak segélyezése” cím rendes kiadásainak 3., 4., 7., 17., 18. és 19. rovatai alatt vannak fölvéve és a melyeknek élvezete az illető egyházaknak mindenkorra biztosított.

4. §. Az első és második szakaszban megállapított és részletezett alapítványi tőke vagy kamatai a fentnevezett egyházak által kizáróan csak a következő célokra fordíthatók:

1. az egyházi adózás rendezésére,
2. az egyházi közigazgatás költségeire és
3. az országos lelkészi nyugdíjintézet segítésére.

5. §. A jelen törvényben megállapított segítések a 4. §-ban föl nem sorolt egyházi szükségletek jövőben való állami segítését nem gátolják, a mennyiben ily segítésnek azért lenne helye, mert a hívek az ezen egyházi szükségletekből eredő terheket elviselni nem volnának képesek s a mennyiben az állam pénzügyi helyzete ezt megengedi.

E törvény azokat az államsegítéseket sem érinti, a melyek az itt fölsorolt egyházakat eddig alkotott vagy jövőben alkotandó külön törvények, vagy ily törvényeken alapuló szerződések értelmében akár egyházi, akár iskolai célokra illették vagy ezután illetni fogják, vagy a fejlődés mértékéhez képest szükségeseeknek fognak mutatkozni.

6. §. Az 1. §-ban említett alapítványi tőke kamatairól, illetően a 2. §-ban említett évi járadékról mindenik egyház külön-külön, a kamatok, illetően a járadékösszeg felvételét követő minden naptári év hatodik hónapjának végéig a ref. egyház a ref. egyetemes konvent által; a magyarországi ág. hitv. ev. egyház az ág. hitv. ev. egyetemes közgyűlés által; a Magyarország erdélyi részeiben levő ág. hitv. ev. országos egyház az országos konzisztorium által és az unitárius egyház az egyház képviselő tanácsa által jóváhagyott elszámolást köteles bemutatni a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

A mennyiben valamelyik egyház a vallás- és közoktatásügyi miniszter ismételt felszólítása dacára az elszámolást be nem mutatja, vagy amennyiben a bemutatott elszámolásból az tűnnék ki, hogy az alapítványi tőke kamatai egészben vagy részben nem a 4. szakaszban meghatározott célokra fordítottak, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll az illető egyház javára eső alapítványi tőke kamatainak kiutalványozását, a számadások bemutatásáig, fölfüggeszteni, illetően a más célokra fordított összegek visszatérítési kötelezettségét kimondani. E miniszteri határozat ellen az illető egyház az értesítéstől számított 30 nap alatt a közgazgatási bíróságnál panaszszal élhet.

7. §. Az 1895. évi XLII. t.-c. által bevett izr. vallás javadalmazására az állam 25 millió korona örök alapítványt létesít, melynek 4 százalékos kamata, azaz 1 millió korona, mindaddig, míg az állam az alapítványi tőkét egészben vagy részben ki nem fizeti, az 1920/21. évi költségvetési évtől kezdve az állami költségvetésbe beállítandó. Az 1917/18. évi költségvetésben beállított segítség ebbe a kamatösszegbe beolvad és az 1918/19. évi költségvetésben 260.000, azután pedig évről-évre 250.000 koronával emelendő, míg az 1920/21. évi költségvetésben az 1 millió koronát eléri. Magában értetik, hogy az alapítványi tőkének egészben vagy részben való kifizetése, a melynek jogát az állam magának fentartja, mely azonban határidőhöz kötve nincs, a kamatösszegnek, vagy ez összeg megfelelő hányadának költségvetésbe állítását és fizetését megszünteti.

Mindaddig, míg az izraelita vallás önkormányzati szervezete törvé-

nyesen létesül, a tőke ki nem fizethető, a kamatösszeget pedig, a létező ideiglenes szervezetek meghallgatásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter osztja meg a szervezetek közt, a célok megjelölésével és e törvény 6. szakaszának megfelelő számadási kötelezettséggel.

8. §. Az 1848. évi XX. törvencikk 2. szakaszában minden törvényesen bevett vallásfelekezetre nézve megállapított tökéletes egyenlőségnél és viszonyosságnál fogva egyik vallásfelekezet hívei egy más vallásfelekezet előnyére vagy céljaira semmi cím alatt meg nem adóztathatók.

Ezen jogelv teljes keresztülvitele 1921. évi január hó 1-ig befejezendő. A mennyiben ezáltal egyes vallásfelekezetek közszükségleteinek ellátásánál hiányok állnának elő, a hivatalosan megállapítandó hiányokért az állam az érintett egyház javára az évi állami költségvetésbe beállított átalányösszeggel nyújt kárpótlást.

Különböző vallásfelekezetük által lakott községekben, melyek egyházi szolgáltatásukat megváltották, az e szakaszban kifejezett elv vagy akképp érvényesítendő, hogy a váltság címén adott községi járulékra is alkalmaztatik az 1868. évi LIII. törvencikk 24. szakaszának a községek által nyújtott egyházi segítségekre vonatkozó rendelkezése, vagy a hol ez nem lehetséges, akképp, hogy a más vallásuk községi szolgáltatásaik olyan hányada alól felmentetnek, milyen a megváltozott egyházi szolgáltatásnak megfelel.

9. §. Jelen törvény kihirdetése után azonnal életbelép, végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi, pénzügy- és belügyminiszter biztatnak meg.

Az izraelitákra vonatkozó rendelkezés indokolása.

Az 1895. évi XLIII. t. c. által bevettnek nyilvánított izraelita vallás még nem bir törvényesen megállapított önkormányzati szervezettel. Ennek létesítését mindeddig az e vallás követői közt fennálló különbözetek gátolták. Ez a körülmény azonban nem állhatja útját annak, hogy az izraelita hitközségek szükségleteivel szemben aránytalanul csekély egyházi javadalmozás, — mely az 1917/18. évi költségvetésbe 250.000 koronával van beállítva és amelyen kívül az izraelita vallásuk más cimeken igen kevés segílyt élveznek — az 1848. évi XX. t. c. szellemében a szükséglet mértékéig ne emeltessék és alapítványszerűleg ne biztosittassák. Ezzel az állam csak konzekvenciáját vonja le a recepciónak. *Az összeg megállapítása a fennálló izraelita szervezetektől nyert adatok alapján történt.* A kiosztás módjára vonatkozó átmeneti intézkedés szükségszerűleg foly az izraelita vallás önkormányzati szervezetének hiányából.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 131500/1917 II/a számú rendelete az 1915. évi október hó 1-ig bezáróan vezetett anyakönyvekből tartalmilag egyező kivonatok kiállításának engedélyezése tárgyában.

Méltányolva azokat a körülményeket, melyek indokoltá teszik, hogy valamilyen gyermek leszármozásának anyakönyvi nyilvántartásában a születés bejegyzése után történt változás, nevezetesen a törvénytelen születésű

utólagosan törvényesített gyermekek törvénytelen származása a törvényesítés megtörténte után a gyermek keresztelési és illetőleg születési anyakönyvi kivonatából ki ne tűnjék és ezáltal a törvényesített gyermekekre nézve elérni kívánt magasabb cél e módon is megközelíthessék, ezennel megengedem, hogy a vezetésem alatt álló miniszteriumtól esetről-esetre kikérendő külön engedély alapján *tartalmilag* egyező kivonatok is kiállíthatók legyenek azokról az anyakönyvi bejegyzésekről, a melyek:

a) királyi leirattal történt törvényesítésnek feljegyzését tartalmazó utólagos bejegyzéssel vannak kiegészítve, feltéve, hogy az eképp törvényesített gyermek szülei egymással házasságra léptek,

b) utólagos házassággal történt törvényesítésnek a vezetésem alatt álló miniszterium és a 6658/1892. sz. a. kelt itteni körrendelet alapján az alispán illetőleg városi tanács által engedélyezett feljegyzését tartalmazó utólagos bejegyzéssel vannak kiegészítve,

c) oly birói ítélet utólagos feljegyzését tartalmazzák, a melylyel valamely gyermek leszármazása a születés bejegyzése után állapított meg.

A tartalmilag egyező kivonat kiállítására vonatkozó kérelmet a lelkész az illetékes egyházi főhatóság, az anyakönyvvezető rabbi a törvényhatóság útján terjeszti a vezetésem alatt álló miniszteriumhoz az eredeti anyakönyvi bejegyzésről vett egy szó szerinti egyező kivonat a kiadni szándékolt tartalmilag egyező kivonat-tervezet kapcsán.

Különösen méltánylást igénylő sürgős esetekben kivételesen a lelkész vagy anyakönyvvezető rabbi közvetlenül hozzám is intézheti a fenti módon felszerelt előterjesztést, ezen körülményt azonban egyidejűleg felettes egyházi hatósága útján egyházi főhatóságának, illetőleg az anyakönyvvezető rabbi a felügyeletet gyakorló törvényhatóságnak is jelenteni tartozik.

Itt tájékoztatásul megjegyzem, hogy a tartalmilag egyező kivonatoknak a szülőkre vonatkozó rovatait az anyakönyvben foglalt adatokkal aképp kell kitölteni, s ha a gyermek vallása is megváltozott, azt aképp kell feltüntetni, mintha a gyermek már törvényesnek született volna s a törvényesítésre vonatkozó feljegyzést a kivonattól ki kell hagyni.

Az adott engedély alapján tartalmilag kiállított kivonat záradékának megfelelő helyen, ott ahol szó szerinti egyezés szokott bizonyíttatni, kifejezetten és észrevehető módon feltüntetendő, hogy a kivonat csak „tartalmilag“ egyező.

Budapest, 1917. december 17-én.

Apponyi s. k.

KRÓNKA.

I. Ferenc József király emlékezete. Dicsőült királyunk halálának évfordulóján az egész országban gyászsistentiszeletek voltak. A Budapesten állomásozó katonaság számára tartott emlékünnepeyen Dr. *Bernátf* Miklós tábori rabbi mondott beszédet.

Az emancipáció törvénybeiktatásának ötvenedik évfordulója alkalomával az egész országban istentiszeleteket tartottak és az ifjuság számára emlékünnepeleket rendeztek. De a ki nagasló történeti mozzanat méltatása nem szorítkozott a templomokra és iskolákra. *Az Izr. Magyar Tro-*

dalmi Társulat más helyen közölt nagyértékű tárgysorozattal ünnepelte előkelő keretben az évfordulót és impozáns módon nyilatkozott meg a nagy emlék keltette emelkedett hangulat azon a gyönyörű ünnepségen, melyet a *Magyar Zsidók Egyesülete* rendezett. Abban a teremben, a melyben ötven évvel ezelőtt az emancipáció törvényét megalkották, dec. 30-án igen nagy közönség és ennek sorában a tudomány és közélet számos kiválósága gyűlt egybe és hálás figyelemmel csüngött azok ajkain, a kik az évforduló jelentőségét tolmácsolták. Az ünnepséget Dr. *Adler* Illés rabbinak, az egyesület elnökének magasztos imája nyitotta meg, a melyet határos karének követett. Dr. *Sebestyén* Károly a zsidóknak a magyar nemzet szellemei életében való jelentőségét méltatta, *Mezei* Ernő a magyar zsidók missziójáról szólt, *Peterdi* Andor „Emlékezés” című, ez alkalomra írt ódáját szavalta el, *Grünwald* Sámuel dalokat adott elő. A záróbeszédet Dr. *Lederer* Sándor elnök mondotta, megemlékezve egyszersmind a dicsőült királyról és az emancipáció harcásairól. Indítványára a koronázás évfordulója alkalmából hódoló táviratot küldöttek a királyhoz. A közönség lelkes köszönettel adózott a közreműködőknek. ~ Számos helyen a feldőlt felvidéki és erdélyi imaházak felépítésére adományokat ajánlottak fel.

Kitüntetések. Ő felsége úbudai *Freudiger* Dávid tábori lelkésznek az ellenség előtt tanusított önfeláldozó és vitéz magatartásáért a *signum laudis* a kardokkal, Dr. *Klein* Sámuel érsekújvári főrabbi, tart. tábori lelkésznek pedig kiváló harctéri szolgálataiért a koronás arany érdemkeresztet adományozta.

A ruházatbeszerzési segély megállapítása és kiutalása hosszú és bonyolult eljárás után történt, a mely nagy munkát rótt az Izraeliták Országos Irodájának elnökségére, mely a vallás- és közoktatásügyi miniszteriummal a tárgyalásokat folytatta és a rabbikar érdekeinek és igényeinek szószólója és védője volt, valamint az Országos Rabbiegyesület elnökségére, mely a kiutalásnak alapul szolgáló adatokat egybegyűjtötte, a vonatkozó miniszteri rendeletektől több ízben más-más szempontok szerint megszabott követelményekhez képest az igényjogosultakról szóló kimutatásokat elkészítette és felterjesztéseiben odahatni iparkodott, hogy a rabbikar mennél több tagja és ezek sorában a segédabbik és rabbi-helyettesek is ruházatbeszerzési segélyben részesüljenek.

Az eljárásnak néhány mozzanatát ismertetjük. Egyesületünk elnöksége m. é. július hó 24-én 1030 sz. a. közölte az Országos Irodával a többrendbeli miniszteri utasítások értelmében készült, a ruházati segélyre, valamint a családi pótlékra vonatkozó adatokat tartalmazó kimutatásokat, a melyeket az Országos Iroda beérkezésük napján a miniszteriumhoz terjesztett fel. Ezeket a miniszterium be nem várta és július hó 19-én 85.711.1917 ll. sz. a. újabb rendeletet intézett az Országos Irodához. A rendeletről, mely aug. hó 2-án érkezett az Országos Irodához, a következőket közöljük:

Tisztelettel értesitem a tek. Irodát, hogy a tek. Iroda fennhatósága alá tartozó lelkészek ruházatbeszerzési segélye fejében előlegképpen a budapesti m. kir. IX. ker. állampénztárnál 69.000 koronát (hatvankilencezer) a tek. Iroda által szokásos módon kiállított bélyegtelen nyugtájára, számadás kötelezettsége mellett folyóvá tettem.

Egyszersmind e rendelkezésem indokolására és keresztülvitelére vonatkozólag a következőket van szerencsém a t. Irodával közölni:

A m. kir. Miniszteriumnak a ruházatbeszerzési segélyek tárgyában 1917. évi 1870 M. E. sz. rendeletének a lelkészekre vonatkozó 42. és 43. pontja szerint ruhabetzerzési segélyre az 1913. évi XXXVIII. t. c. alapján állami korpótlékra igénynyel bíró lelkészek, továbbá, az 1909. évi XIII. t. c. alapján, állami jövedelmi kiegészítésben részesülő segédlelkészek tarthatnak igényt. E ruházatbeszerzési segélyek összege ugyan e rendelet szerint fejenként 500 koronát tesz ki, amilhez amennyiben a jogosultak a meghatározott kort még el nem ért gyermekekkel bírnak vagy legalább két családtagot eltartanak, a ruházatbeszerzési segélynek fenti összege olyan összeggel emelendő, mint amilyen összeg családi pótlékra és a családi pótlékot helyettesítő rendkívüli évi segélyre az illetőnek az 1917. év II. negyedében igényük lenne abban az esetben, ha az 1912. évi XXXV. t. c.-nek, illetőleg az 1915. évi 2973 M. E. sz. rendeletnek határozmányai reá is kiterjednének. A most idézett M. E. rendelet e rendelkezéseinek a fennforgó méltányossági igények lehető fokozott számbavételével való végrehajtása ügyében az ezen M. E. rendeletben foglalt utmutatás értelmében tárgyalásba léptem a pénzügyminiszter ural, mely tárgyalás eredménye szerint a ruhabetzerzési ügyében a következő végleges megállapodás történt:

1. Minden magasabb képesítésű lelkészkező lelkész, akinek egyházi forrásból eredő tiszta jövedelme 3000 koronánál nem nagyobb, kapjon 500 koronát, továbbá azon családi pótléknak és a családi pótlékot helyettesítő rendkívüli évi segélynek megfelelő összeget, melyre az 1917. év II. negyedében igénye lett volna az esetben, ha az 1912. évi XXXV. t. c.-nek, illetőleg az 1915. évi 2973 M. E. sz. rendeletnek határozmányai reá is kiterjednének.

2. Minden kisebb képesítésű lelkészkező lelkész, akinek egyházi forrásból eredő tiszta jövedelme 2200 koronánál nem nagyobb, kapjon 500 K-t, tekintet nélkül arra, van-e családja vagy nincs.

3. Minden magasabb képesítésű segédlelkész, a ki állami fizetékiesztéssel bíró, ugy részesüljön ruházatbeszerzési segélyben, mint a magasabb képesítésű lelkészek az 1. pont szerint.

4. Minden kisebb képesítésű segédlelkész, ha állami fizetékiesztéssel részesül, ugy mint a kisebb képesítésű lelkészek a 2. pont szerint.

5. Minden magasabb képesítésű állami fizetékiesztéssel nem bíró segédlelkész, akinek egyházi forrásból eredő tiszta jövedelme a 3000 K-t nem haladja tul, kapjon 300 K-t, tekintet nélkül, van-e családja vagy nincs.

6. Minden kisebb képesítésű segédlelkész, ha állami fizetékiesztéssel nem bíró, és egyházi forrásból eredő tiszta jövedelme a 2200 koronát nem haladja tul, kapjon 300 koronát, tekintet nélkül arra, van-e családja vagy nincs.

Hogy az ezek szerint a lelkészeknek és segédlelkészeknek kijáró összegeknek fix, vagyis nem a gyermekek és családtagok számától függő

részeit a lelkészek és segédlelkészek mielőbb kezükhöz kaphassák, az egyes egyházi főhatóságoknak a rendelkezésemre álló adatok alapján kiszámított mérvű általányokat bocsátok ezennel rendelkezésükre avégből, hogy a jelölt fix összegeket előlegkép már is kifizethessék.

Felkérem tehát a tek. Irodát, hogy a rendelkezésére bocsátott összegből az igényjogosult és jelenleg tényleges szolgálatban álló lelkész-
kedő lelkészek és segédlelkészeknek saját felelősségére már most a ruhá-
zatbeszerzési segélyeket a fentiek értelmében kifizetni méltóztassék. Ez
előlegek kifizetéséről hozzám mielőbb rendes számadás terjesztendő fel,
mely számadás során fogom csak utólag a lelkészek igényét végleg meg-
állapítani. Éppen ezért kérem a tek. Irodát, méltóztassék a kifizetéseknél
a lelkészek és segédlelkészek igényjogosultságát a legnagyobb gondos-
sággal, a fent irtak alapján megállapítani, mert amennyiben részemről
utólag valamelyik lelkész igényjogosultsága, a fentiek értelmében nem
ismertethetnék el, a jogosultság nélkül kifizetett összeg visszafizetéséért a
tek. Irodát is felelősséggel tartozónak kell tekintenem. Célirányosnak
látnám ennél fogva, hogy a lelkészek nyugtáikra sajátkezüleg rávezessék
azon záradékot, hogy amennyiben a miniszterium igényjogosultságukat
utólag nem ismerné el, az összeget visszatéríteni kötelesek lesznek.

Az Országos Iroda a rendeletet érkezése napján a következő fel-
szólítás kíséretében közölte egyesületünk elnökségével: „A vallás- és köz-
oktatásügyi miniszter ur öngyméltósága f. é. július hó 19-én 85.711 sz.
a. kelt, hozzánk ma érkezett és a rabbi urak ruházatbeszerzési segélyére
vonatkozó rendeletét mellékelve oly kéréssel van szerencsénk megküldeni,
hogy a kezei között levő adatok alapján az ezen rendelet szerint igény-
jogosultakra nézve az ügy sürgősségére való tekintettel mielőbb nyilat-
kozni és általában a rendelet tartalmára nézve b. véleményét velünk
közölni méltóztassék, minthogy ez ügyben is csak a nagytiszteletű Elnök-
séggel egyétértőleg és karöltve kívánunk eljárni.“

E felszólítás értelmében készültek a kongresszusi és status quo hitköz-
ségekben működő rabbik és segéd rabbik, illetve rabbi helyettesekre vonat-
kozó adatokat tartalmazó újabb kimutatások, a melyekhez az 5000 koronát
meghaladó jövedelemmel bíró lelkészek jegyzékét is csatoltuk.

Kísérő levelünkéből a következőket közöljük: „Végezetül pedig köszö-
netünket fejezve ki azért a meleg ajánlásért, a melylyel a rabbi helyettesek
ruházatbeszerzési segély és családi pótlékra való igényeinek érvényesítése
végett benyújtott kimutatásainkat a magas miniszteriumhoz felterjeszteni
kegyeskedtek, arra kérjük a nagytekitetű Elnökséget, hogy a rabbi helyette-
sek igényjogosultságának illetékes helyen való elismerését tovább szor-
galmazni ne terheltelessék. Hiszen a rabbi helyettesek is lelkési tisztséget
töltenek be és mindennemű hivatalos cselekedetük és eljárásuk ugyanazzal
az érvénnyel és hatálylyal bír, mint a lelkészeké, a magas kormány miért
vonná meg tőlük azt a támogatást, a melyben a segédlelkészeket részesíti?“,

Az Országos Iroda kérelmünk értelmében járt el és felterjesztésében

a rabbihelyettesek, valamint ama rabbik számára is kérte a segílyt, a kik az újabb elveknek megfelelően a kimutatásból kihagyandók voltak, egyuttal azok igényjogosultságának az elismerését is kérelmezve, a kiknek jövedelme 3000 K-án felül van. A kérelem teljesítését pedig személyes eljárással is szorgalmazta. Ezt a felterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszter m. é. okt. 6-án 127934. sz. a. kelt rendeletével kedvezőtlenül intézte el, hivatkozással az 1870. M. E. rendletre számos rabbit kizárva a segílyből és ugyancsak annak értelmében megtagadva azt a rabbi-helyettesektől, mint a kiket segédlelkészeknek nem tekinthet, „mert ezen rabbi-helyettesek nem rendszeresített lelkészi álláson működnek, hanem rendes rabbi nélkül levő hitközségeknél csak mint helyettesek vannak alkalmazva mindaddig, mig az illető hitközség rendes rabbit választ“ és régibb rendeletekben is csak vallástanítóknak tekintetnek.

Le kell mondanunk a mellőzöttek érdekeinek megvédését célzó mindama személyes eljárásnak és azoknak a terjedelmes, részben bizalmas jellegű, az egyes adatokat is felölelő és igazoló emlékiratoknak és felterjesztéseknek ismertetéséről, a melyek az összesen csak 60 rabbi számára segílyt megállapító miniszteri rendeletet követték, és az ügy érdekében tett lépések, különösen pedig Dr. Mezey Ferenc kir. tan. irodai alelnöknek illetékes helyen folytatott személyes tárgyalásai eredményeképpen közöljük, hogy a miniszterium m. é. november hó 20-án 180511/1917 II a sz. a. kelt rendeletével „különös méltányosságból“, ha nem is mindazoknak, a kik számára kértük, de mégis még 46 rabbinak engedélyezte az 500 koronás ruházatbeszerzési segílyt. Megtagadta azonban ezuttal is a már említett indító okoknál fogva a rabbi-helyettesektől és nem adta meg a 2200 K-át meghaladó évi jövedelemmel bíró kisebb képesítésű lelkészeknek, „tekintettel arra, hogy a kisebb képesítésű lelkészek az 1917. évi 1870 M. E. számú rendeletben nem is említettnek s csak a pénzügyminiszterrel folytatott tárgyalások során különös méltányosságból vétettek fel, de csak 2200 K jövedelemig a segílyre jogosultak közé“ és nem bocsátkozhatott „ezen amugy is méltányossági eljárásnak újabb kiterjesztésébe“. Utóbb még három rabbi részesült a ruházatbeszerzési segílyben.

A ruházatbeszerzési segíly kieszközlése érdemében kifejtett tevékenységgel párhuzamosan folytak a családtagok után járó ilyenmü segíly ügyével kapcsolatos munkák. Ezek a szükséges okmányok késedelmes beérkezése folytán kelletténél lassabban haladtak és csak f. évi január hó 17-én voltak befejezhetők. Az Országos Iroda az elnökségnek azok alapján készült kimutatásait nyomban fel is terjesztette a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a ki február hó 4-én 15089/1918 II a sz. a. kelt rendeletével megállapította az egyes rabbik részére családtagjaik után járó ruházati segílyt.

E rendelet értelmében összesen 57 rabbi és 1 rabbi özvegye, még pedig 11 rabbi egyenként 200 K, 19 rabbi 400 K, 17 rabbi és 1 rabbi özvegye 600 K, 4 rabbi 800 K, 4 rabbi 1000 K és 2 rabbi 1200 K segílyben részesült. A kisebb képesítésű rabbik részére a családi állapottól függő ruhá-

zatbeszerzési segélyt az 1917 évi 1870 M. E. és a 85711/1917 vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletek értelmében a miniszterium megállapíthatónak nem tartotta. Ám a rabbinoknak, akik a saját személyükre szóló ruházati segélyben különös méltányosságból részesültek, családtagjaik után is csak különös méltányosságból engedélyeztetett a segély.

A családi pótlék. Az Izraeliták Országos Irodája a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a családi pótlék tárgyában 173369/1917. sz. a. kiadott végrehajtási utasításában foglalt ama sérelmes rendelkezése ellen, amely az izrael. lelkészekre vonatkozólag az egész ügyet a közigazgatási bizottságokhoz utalta, több ízben felterjesztéssel élt és febr. 19-én 41878 sz. a. kelt újabb felterjesztéséhez az Országos Rabbiegyesület elnökségének febr. hó 15-én 208 sz. a. kelt, a sérelmes intézkedés megváltoztatását sürgető beadványát csatolta.

A miniszter ur ez ügyben hozott határozatáról az Országos Iroda a következőkben értesítette az elnökséget:

»Van szerencsénk közölni, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. é. február hó 23-án 25412/1918 II. a szám alatt kelt rendeletével szóban forgó végrehajtási utasítás sérelmes rendelkezései tárgyában tett felterjesztéseinkre való utalással közölte velünk, hogy amennyiben egyes felekezeti tényezők jelzett végr. utasításban magukra nézve sérelmet vélnék felfalálni, úgy készséggel beleegyeznek abba, hogy a közig. bizottságok által felterjesztett kérvényeket – ha úgy akarjuk – az Irodának véleményes jelentéstétel, illetve esetleges észrevételeink megtehetése céljából előzőleg kiadja.«

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet. Február hó 11., 12. és 13. napján folytak le a rabbiképesítő vizsgák, 14-én pedig az új papok felavatása ment végbe. A vizsgán dr. *Hevesi* Simon, dr. *Kiss* Arnold és dr. *Venetianer* Lajos felváltva elnököltek, a három jelölt: dr. *Gerson* József, dr. *Geyer* Artur és dr. *Resofszyk* Artur megfelelt a követelményeknek. Az avató ünnepségen, amely a szokott formák között folyt le, dr. *Mezey* Ferenc kir. tanácsos elnökkel élén a Vezérő Bizottság, a *szabadkai* hitközség küldöttsége és nagyszámu közönség jelent meg. A Vezérő Bizottság nevében dr. *Hevesi* Simon, mint a vizsgáló bizottság elnöke, a jelöltek nevében pedig dr. *Gerson* József szólt, aki Szabadkán már megkezdte működését, utánuk dr. *Blau* Lajos igazgató mondotta avatóbeszédét, melyet héber szözeata kövefett. A lélekemelő, mély hatású ünnepség a Himnusz eléneklésével fejeződött be.

Az avatást a Vezérő Bizottság ülése előzte meg, amelyen résztvettek dr. *Mezey* Ferenc elnök, *Adler* Lajos, dr. *Bánóczy* József, dr. *Feleki* Béla, dr. *Kohner* Adolf báró, dr. *Hevesi* Simon, dr. *Kecskeméti* Lipót, dr. *Kiss* Arnold, dr. *Neumann* Ede és dr. *Venetianer* Lajos, a Vezérő Bizottság tagjai, továbbá a tanári kar képviselőiben *Blau* Lajos igazgató és *Balogh* Ármin. Távolmaradásukat kimentették: *Dirszty* Béla báró, mucsinyi *Wofl* Rumi Adolf, dr. *Hoffer* Ármin és dr. *Steinherz* Jakab.

A napirenden levő ügyek tárgyalása előtt az elnök megemlékezett arról, hogy dr. *Bánóczi* József, a Vezérő Bizottság nagyérdemű előadója most töltötte be az Országos Izrael. Tanítóképző Intézet igazgatói tisztségében kifejtett korszakos működésének harmadik évtizedét. Az elismerő hála meleg hangján méltatta azt a regeneráló munkát, melyet a gondjaira bízott intézet vezetésében végzett, nagy szervező tehetségét, a növendékek szellemi fejlődését és testi épségét célzó törekvéseit. Magas színre emelte az intézetet, a melynek nagy tudásával, bölcsességével és a magyar tudományos élet terén kivívott tekintélyével megbecsülést szerzett, hálára kötelezve az egész felekezetet azokkal az üdvös átalakító hatásokkal, a melyekkel működése a tanítói karra és közvetve a felekezet egész népiskolai tanügyére volt. Méltatása e helyen főleg a Rabbiképző Intézet érdekében kifejtett tevékenységének szól. Főiskolánknak egykor rajongó szeretettel körülvett tanára volt és ebben a minőségében is mély nyomokat hagyott annak életében, de az intézet tanári kötelékéből való kiválása után is lankadatlan buzgalommal mozditotta elő annak mindenrendű ügyét és érdekét. Ezért nyilvánítja meleg háláját. Messze vezetne, — mondá — ha ennek a jeles férfiúnak az egyetemi katedrán, a magyar tudományos akadémiában, a magyar irodalom és ennek története, valamint a bölcsészeti tudományok fejlesztése szolgálatában végzett és a felekezetre is annyi dicsőséget árasztó általános értékű munkáját méltatni akarná, de hálásan kell megemlékeznie azokról a nagy érdemekről, a melyeket a magyar zsidó lelkesi karra és egyáltalán intézetünk növendékeire gyakorolt szellemi hatásával, valamint a magyar zsidó tudomány és ennek intézményei fejlesztésével mint tanár, mint korszor iró, mint szerkesztő és szervező szerzett és a melyeket kiváló egyéni jellemvonásaival még nemesebbé avatott. Abban a tudatban, hogy a tagok érzelmeivel teljes összhangban van, szívből köszönti dr. Bánóczi Józsefet és Isten áldását kéri sokoldalú tevékenységének folytatására. Az elnök szavait a bizottság élénk helyeslése és Bánóczinak szóló lelkes, meleg ünneplése kísérte.

A megemlékezést a legutóbbi ülés óta történekről való jelentés-tétel követte. Első sorban az intézet megnyitásának negyvenedik évfordulója alkalmából tartott jubiláris ünnepről szólt, köszönetet mondva mindazoknak, a kik közreműködésükkel jelentőségének és fényének gyarapításához hozzájárultak. Háláját fejezte ki továbbá csepeli Weisz Manfréd főrendiházi tagnak, a ki ez alkalomból 10,000 és Popper Károlynak, a ki 500 koronát juttatott az ifjuság segélyezésére. Szólt azután a tanítás eredményeinek kiválóságáról, a mely elismerésre készítette a vizgák vezetőit és abban a méltatásban is kifejezésre jutott, a melyben dr. *Csorba* Ferenc miniszteri tanácsos az elnökhöz intézett bucsulevélemben a Rabbiképzőt részesítette. Mindazonáltal indittatva érezte magát egy a tanításban tapasztalt hézagra való rámutatásra, a mely intézkedést tesz szükségessé. A növendékek német nyelvi ismeretei fogyatékosak, multhatatlanul szükséges tehát a német nyelv intenzivebb művelése és a

német nyelven való előadási képességnek fejlesztése. Megkívánja ezt a rabbik teljesebb szellemi felszerelésére, valamint a hitközségek szükségleteire és a külföldi relációkra való tekintet. A tanári kar felhívandó tehát ily értelmű javaslatra, mely a tanügyi bizottság véleménynyilvánításával lesz a Vezérő Bizottság elé terjesztendő. Ezek után a tanárok anyagi helyzetének javítására irányuló lépéseit ismertette és közölte, hogy a miniszter beszerzési előlegeket és ruházati segélyt, valamint a nyugdíjasok számára háborus segélyt engedélyezett, a családi pótlékokat pedig felemelte. A nélkülözhetetlen tanároknak katonai szolgálat alól való felmentése ügyében is megfelelő intézkedés történt. *Hausbrunner* Vilmos tanárt, ki több mint három éve főhadnagyi rangban majdnem állandóan a harctéren teljesített szolgálatot, a miniszter a népfelkelői szolgálat alól felmentette, Dr. *Dercsényi* Móric felmentése pedig bizonytalan időre meghosszabbított. A *Boschán-féle* alapítványi ház ügye még nem jutott dülőre. Az intézet épülete alapos tatarozást kíván, különösen pedig az egyre gazdagodó, nagyértékű könyvtár megfelelő elhelyezése vált sürgőssé. Ebben az érdeemben az elnök felterjesztést tett a miniszterhez, a ki az épület megvizsgálására bizottságot küldött ki. Az épület fentartási átalánya 2000 koronáról 10,000 K-ra emeltetett, a fűtőkészülék javítására 3000 K rendkívüli segély engedélyeztetett. Az Értesítő kiadásánál mutatkozó költségtöbblet fedezésére is a miniszter megfelelő összeget bocsátott rendelkezésre. A diákasztal javára a miniszter az ösztöndíjakra rendelt 2000 K átalány megszüntetésével 10,000 K-t engedélyezett. Özv. *Eppinger* Józsefné szül. Bauer Emma végrendeletileg az intézet szegénysorsú növendékeinek támogatására alapítványt tett, melyet *Bauer* Ignác sajátjából 2000 koronára egészített ki, özv. *Gomperz* Zsigmondné a diákasztal céljára 2000 K-t hagyományozott. A Ferenc József-alap javára is folynak be adományok, de nem oly számban, miként azt annak nagy jelentősége kívánatosná tenné. Az *Écz Chájim* egyesület ügye szervezve, kezelése rendezve van. A könyvtár további tíz évre 200,000 K-ra biztosított. Ez az összeg a könyvtár értékével nincs arányban, de az eszközök hián nem volt felemelhető. A Bizottság köszönettel vette tehát *Adler* Lajos hitközségi elnök kijelentését, hogy a hitközség pénztárából erre a célra évi 1000 koronát bocsát rendelkezésre; Dr. *Kohner* Adolf báró a Közalap támogatását helyezte kilátásba. Az intézetet érintő több más nagyfontosságú ügyről folytatott eszmecserék után az ülés az elnök céltudatos, körültekintő és kiváló sikerű munkásságának szóló hálás elismerés kifejezésével véget ért.

Az Országos Magyar Izraelita Ösztöndíjegylet m. é. december hó 23-án tartotta közgyűlését. Félszázada, hogy a szerény kezdetekből nagygyá fejlődött egyesület eszméjét megpendítették és hogy megvalósult, abban is része volt Eötvös József báró serkentő szavának, a ki lelkének nemes levületével felkarolta a kezdeményezést. Néhány hónappal halála után alakult meg és alapszabályaiban intézkedés is történt, hogy egyik ösztöndíja örök időkre az ő nevét viselje. A segítség, a melyet negyven-

hat évi fennállása alatt nyújtott, számos jeles ifjunak egyengette útját és a kiválóságok hosszú sora hálával emlékszik meg az áldásokról, a melyek magascélú hivatásának betöltéséből fakadtak. Az egyesület vagyona 1916. évi dec. 31-én 534.000 K volt, ösztöndíjakra fennállása óta 456.830 K-t fordított, az utolsó közgyűlés óta 24 új, részben haszonélvezettel terhelt alapítvány jutott birtokába, melynek értéke 246.830 K. A közgyűlést Dr. *Halász Frigyes* kir. tanácsos ügyvezető elnök vezette. Lelkes megnyitója után *Kramer Marcel* titkár terjesztette elő az évi jelentést, hódolattal adózva a dicsőült király emlékezetének, kinek nevére a választmány 50.000 koronás alapítványt létesített azzal a rendelkezéssel, hogy az egyesület annak 2000 K-nyi évi kamataiból 5, egyenkint 400 koronás ösztöndíjat fog kiadni. A jelentés tudomásulvétele után a választásokat ejtették meg. Dr. *Stern Samu* egy. magántanár indítványára elnökökké Dr. *Vázsonyi Vilmos* m. kir. minisztert és báró *Ofrenstein Henrik* földbirtokost, ügyvezető elnökökké Dr. *Halász Frigyes* kir. tan. ügyvédet és Dr. *Baumgarten Nándor* közig. bíró, egyetemi tanárt, titkárokká Dr. *Gábor Gyula* ügyvédet és *Kramer Marcell*, pénztárossá *Adler Gyula* bankárt, ellenőrré Dr. *Somogyi Miksa* ügyvédet, ügyészszé Dr. *Baracs Marcel* ügyvédet választották. Megalakították továbbá a számvizsgáló bizottságot és a választmányt. *Vázsonyi Vilmos* elnököt Dr. *Halász Frigyes* köszöntötte, egyúttal bejelentve, hogy a Pesti Izr. hitközség nevére 10.000 koronás alapítványt tett. A miniszter hálás szavakkal köszönte meg az elnöki tisztséget és a nevére létesített alapítványt. Megemlékezett arról, hogy maga is ösztöndíjasa volt az egyesületnek és hogy mily nagy jelentőséggel volt reá a támogatás, a melyben részesítette. Kegyelettel adózott nagynevű elődjének, Dr. *Stiller Mór*nak és azután a recepciós küzdelem ecsetelésére tért át, a mely a sértő megkülönböztetéseknek kitett zsidó egyetemi ifjuság feltámadt önérzetének erőteljes megnyilatkozása volt. Ehhez az emancipációról való megemlékezés kapcsolódott. Visszatekintve a múltba, mondá, az emancipáció ötvenedik évfordulóját azzal ünnepelhetjük meg legmértőbben, ha a szabadság és demokrácia eszményeit szolgáljuk; ezek hatották át a nagy államférfiakat, a kik felszabadítottak bennünket és ezek szolgálatában legyünk mi is – minden külön konfesszionális érdeket mellőzve – szívvél-lélekkel a magyar nemzet odaadó hű fiai. A lelkes éljenzéssel fogadott beszédet az új alapítványok bejelentése követte. Az emlékezetes ülés Dr. *Hevesi Simonnak* az elnökhöz intézett ünnepi szavaival ért véget.

Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat felolvasásai. Elismerő hálával jegyezzük fel, hogy az IMIT a fegyverzajban szünetelt felolvasásait újból megindította. Az első november 29-én tartotta. Dr. *Bánóczy József* nyitotta meg, *Agai Adolf* a felolvasó bizottság elhunyt elnöke emlékének áldozva. *Gerő Ödön* Ágairól szóló tanulmányt, *Szilágyi Géza* zsidó tárgyú költeményeket és *Ujvári Péter* humoreszket olvasott fel. A dec. 27-én lefolyt felolvasó-ülés az emancipáció 50. évfordulójának megünneplése volt. A diszülést Dr. *Bánóczy Józsefnek* Eötvös József báróról való

megemlékezése nyitotta meg, tárgysorozata pedig a következő volt: 1. *Mezei* Mór, visszaemlékezés az emancipációra. 2. *Lenkei* Henrik: Emancipációnk emlékünnepére. (Költemény). 3. Dr. *Venetianer* Lajos: Az emancipáció története. A január 31-én tartott felolvasó ülésen Dr. *Pfeiffer* Izsák az Illés prófétához fűződő legendákat mutatta be, *Lenkei* Henrik Dr. *Feleki* Sándor költői műfordításait olvasta fel, *Nádai* Pál pedig Zborói emlék című novelláját adta elő. A február 28-án zárult felolvasások tárgyai voltak: Dr. *Patai* József: Magyarországi héber költők. Pásztor Árpád: Az Éden megismerése (Költemény). Dr. *Kiss* Arnold: Háborus emlékek. Valamennyi felolvasáson nagyszánu díszes közönség volt jelen, mely meleg elismeréssel fogadta a felolvasóktól nyújtott nemes gyönyört és hálával adózott az IMIT vezetőségének a több éve szünetelt felolvasások felújításáért.

Rabbiválasztások. A *kassai* hitközség Dr. *Enten* Manót rabbivá választotta. – A *nagybecskereki* hitközség képviselőtestülete a nagyemléketű Dr. *Klein* Mór elhunytával elárvult rabbiszéket egyhangulag Dr. *Niedermann* Mórral töltötte be. Értesülésünk szerint több más hitközségben is az a komoly szándék mutatkozik, hogy véget vessenek azoknak a tarthatatlan állapotoknak, a melyek a lelki gondozásnak a rabbiszékek üresedése folytán bekövetkezett hiányával kapcsolatban vannak.

Dr. *Guttman* Mihály rabbiképző-intézeti tanár מפתח דתלמוד című nagyszabású enciklopédiájának második kötete a 6. füzet megjelenésével befejezésre jutott. A háborúval kapcsolatos súlyos viszonyok arra kényszerítették a kitűnő szerzőt, hogy eredeti tervétől eltérően rövidebbre fogja a hatalmas koncepciójú mű eme részének egyes cikkeit. Meleg óhajunk, hogy munkáját, mely minden hasonló felett rendkívüli alapossága és a dús, gazdag anyagnak mintaszerű tudományos módszerrel való feldolgozása folytán kimagaslik, a tudomány dicsőségére minél előbb folytathassa és reméljük, hogy az erre szükséges támogatásnak is részese lesz.

A móri hitközség közgyűlése Dr. *Heumann* József elnök indítványára elhatározta, hogy kongresszusi alapon fog szervezkedni és öt tagu bizottságot küldött ki az alapszabályok módosítása végett.

Halálozások. Dr. *Blumgrund* Naftali *abonyi* rabbi súlyos szenvedések után a Pesti Izr. Hitközség kórházában január 15-én hunyt el és 17-én a részvét megható nyilvánulásai között ideiglenesen a rákoskereszturi temetőben a Pesti Chevra Kadisától rendelkezésre bocsátott díszsírhelyer temették. Néhány órával halála előtt a következő levelet mondotta tollba:

Az abonyi izraelita hitközségnek, *Pintér* elnök úrnak. *Végső akaratom:* A mai viszonyokhoz alkalmazkodva, a legegyszerűbb temetést óhajtom, akár Peaten, akár Abonyba szállítva. Hangsúlyozom, hogy a legegyszerűbb temetési formákat kérem. Esetleg a pesti rabbi-egyesületi papok közül felkérhetik egyiket vagy másikat a temetési funkcióra. A sírkőre vonatkozólag ugyanez a kívánságom: a legegyszerűbb formában; ha a sírkő drága lesz, még várhat a háború folytán. Két sor domborítsa ki egyházi működésemet, két sor családi vonatkozásomat. Megszerkesztésére *Edelstein* Bertalan budai vagy Dr. *Weisz* Miksa pesti tanfelügyelő rabbit kérem fel. Minthogy nem tudom, abonyi hiveimmel mikor és hogyan fogok

érintkezhetni, mert az állapotom hirtelen rosszabbra fordult és nem minden idő volt alkalmas arra, hogy egyikkel vagy másikkal beszélgethettem, ezután áldó bucsuszavamat küldöm hitközségem minden tagjainak, öregeinek, fiataljainak, férfijainak, asszonyainak, gyermekeinek tanítványaimnak. Tartsanak jó emlékezetükben, a hogy én haló poromban is meg fogom áldani mindegyiket. Isten áldjon meg benneteket és fizesse meg mindazt, a mi jót tettetek velem. Tovább nem bírom

Halálos ágyán kifejezett óhajához képest *Pintér Gyula* abonyi hitközségi elnök az ORE elnökségét kérte fel, hogy gyászbeszéd tartásáról gondoskodják. Dr. *Adler Illés*, Dr. *Vajda Béla*, Dr. *Edelstein Bertalan* és *Scheiber Lajos* nemesnagu, megkapó beszédei méltatták kiválóságát, hitközsége nevében pedig *Pintér Gyula* elnök bucsuztatta nagy bensőséggel. Emlékére az abonyi hitközség és chevra január 20-án együttes ülést tartott, a melyen jegyzőkönyvbe vették a dicsőültnak bucsulevelét, köszönetet szavaztak azoknak, a kik a végtisztességen közreműködtek, elhatározták, hogy a háboru tartama alatt a rabbiszéket nem töltik be, a háboru tartamára, de legalább egy évig meghagyják az özvegyet az elhunyt teljes jövedelmének élvezetében és az özvegynek, valamint az árváknak ellátása ügyében intézkedéseket tettek. A kegyeleti aktusok sora a február hó 19-én tartott gyászünnepélylyel fejeződött be, a melynek szónokai, Dr. *Kiss Henrik* muraszombati rabbi, tábori lelkész, az elhunytnek egykori tanítványa és Dr. *Winkler Ernő* rabbijelölt mély hatású beszédekben méltatták a dicsőült nemes egyéniségét és eszményi törekvéseinek értékes eredményeit.

M. é. december hó 26-án élete 74. évében *Groszmann Simon* baranyaszentlőrinci kerületi rabbi hunyt el. Nesztelen, szerény papi munkában telt le életé, a melynek áldásai maradandó emléket biztosítanak neki híveinek lelkében. Szélesebb körben is ismertté tette nevét מועדים לשמחה Compendium der Fest-, Fast- und ereignissreichen Tage aus der Geschichte der Juden, nebst Daten über deren Geistesheroen. Seit Erschaffung der Welt bis zur Jetztzeit, nach Reichenfolge der Tage und Kalenderjahre, Pécs 1885–1887. című népszerű könyve, papi hatáskörén túl terjedő elismerésre méltó törekvéseinek e tiszteletet gerjesztő tanujele. Igaz kegyelettel övezzük emlékezetét.

Mély megindulással jegyezzük fel mucsinyi *Wofl Rumi* Adolf, az V. községkerület elnökének március hó 23-án történt elhunytát. Felekezeti közéletünk egyik legnemesebb és legrokonszenvesebb alakja volt. Meleg érdeklődéssel viseltetett a magyar zsidóság minden kultúrötörekvése iránt és szives készséggel mozdított elő minden jó ügyet, a felekezet céljainak szolgálatában álló minden számottevő vállalkozást. A losonci hitközséget, jelesül pedig annak Chevra Kadisáját mély hálára kötelezte odaadó, nagyszabású munkásságával, a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet, melynek Vezérlő Bizottságában helyet foglalt, egyik leglelkesebb hívét, működésének és jelentőségének melegszívü méltánylóját vesztette el benne és az Országos Rabbiegyesület kegyelettel emlékszik meg a nemes szerezetről, a melylyel céljait felkarolta, a példaadó pártfogásról, a melylyel azokat előmozdította.

Reich Kopl kir. tanácsosnak, a pesti orth. hitközség főrabbiának jámboréletű neje 76 éves korában elhunyt. Nagy részvét mellett temették; három pap fia, két pap veje és unokája bucsuztatta.

Március 2-án özv. *Szabolcsi* Miksáné szül. Tyroler Nina rövid szenvedés után 49 éves korában elhalálozott. „A vallásnak, a zsidóságnak és családjának szentelte neines életét.” Végtisztességén mekkapó bensőséggel nyilatkozott meg az emléke iránt való tisztelet és a gyászba borult családjával való meleg együttérzés.

FELHIVÁS.

„A Magyar Zsidó Irodalmi Alap legyen a mi békeoltárunk!”

Magyar zsidó tesvéreink!

A háború foszladozó felhői mögül a béke sugarai intenek felénk és nekünk, a nagy idők és nagy változások tanuinak, hozzá kell fognunk az új munka előkészítéséhez és már most kell összehordanunk a köveket az új korszak oltárának építéséhez.

Nagy és fontos és a zsidóság életébe vágó feladatok várnak reánk. Jóvá kell tennünk a multak mulasztásait. Örök szentélyt kell építeniünk a zsidó szellem kincseinek, hogy a jövő magyar-zsidó generációból ki ne vesszen a zsidó vallás eszméinek üdítő fénye, a zsidóság költészetének életető melege, az ősi zsidó hagyományok és kulturértékek létfenntartó ereje.

A valláserkölcsi élet új reneszánszát kell ünnepelnünk a kultura jegyében. Nem szabad, hogy továbbra is anyagi eszközök hiányában a zsidóság félreértések és félremagyarázások prédája legyen. Nem szabad, hogy a zsidóság kulturális és etikai értékei paragon heverjenek és az ifjúság szellemi vezetés nélkül, kaotikus eszmék zürzavarában tévelyegve a zsidóság számára örökre elveszzen.

Az irodalom, a kultura nemes eszközeivel kell a zsidó érzést mélyíteni, a zsidó tudást terjeszteni. Népszerűen megírt könyveket és füzeteket kell a zsidóság lényegéről, történetéről, nagyjairól, hőseiről, eszméiről, apológiájáról, kulturértékeiről, irodalmáról, ünnepeiről, kül- és beléletéről és a modern világban való helyzetéről avatott kezekkel megiradni és minél szélesebb rétegekbe elterjeszteni, hogy lelkesedést és szeretetet vigyenek mindenfelé és a zsidóság ismerete nyitott könyv legyen mindenki előtt!

Ezt a magasztos szent célt fogja szolgálni a *Magyar Zsidó Irodalmi Alap*, melyet olyan nagygyá kell tenni, hogy minél szélesebb körben akadálytalanul teljesíthesse nagyfontosságú misszióját, hogy a Magyar Zsidó Irodalmi Alap a magyar zsidóság számára örök áldás forrásává legyen!

Testvéreink! A zsidóság jövőjéről van szó. Felelősséggel tartozunk a jövőnek a mi korunk munkájáért vagy mulasztásáért. A mai zsidóság lesz felelős a jövő zsidó nemzedékért. Álljunk tisztán a történelem ítélőszéke előtt. Felekezetiünk legjobbjai sorakoznak az új munka körül, melyet az egész magyar zsidóság becsületbeli ügyének kell tekinteni. Áldozzanak magánosok, községek, intézmények, ki-ki tehetsége és szíve szerint a magyar zsidóság békeoltárán!

Alapítványok, adományok bejelentendők alanti gyűjtőíven az elnökségnél (dr. Hevesi Simon címére, Budapest, VII., Wesselényi-utca 10. sz.) vagy a „Mult és Jövő“-nél (VI., Podmaniczky-utca 6. Telefon: 146—92), a mely a beérkező hozzájárulásokról havonként számot ad a nyilvánosságnak.

A MAGYAR ZSIDÓ IRODALMI ALAP

nagybizottsága nevében:

Dr. Hevesi Simon báró *Herzog Mór* báró *dr. Kohner Adolf* *dr. Patay József.*

TARTALOM. Az emancipáció ötvenedik évfordulója. — Dr. Blumgrund Naftali. — Néhány adat tábori lelkeszetünk munkásságáról a harctéren. Dr. Klein Sámuel. — Az IMIT Évkönyve. — r — s. — Jegyzőkönyv. — Dr. Schnitzer Ármín-alapítvány. — Törvényjavaslat. — Miniszteri rendelet. — Krónika. — Felhívás.